

3.

QUÆSTIONUM, PRÆ-
CIPVE POLITICARVM, EX AGRI-
COLÆ C. Cornelij Taciti collectarum
FASCICULUS I.

Quem
IN ILLUSTRARI ARGENTINENSIVM
ACADEMIA
FRANCISCVS LISTIVS
*L.B. in Kettsee, Prellenkirchen &
Kabold, &c.*

MODERANTE
M. MATHIA BERNEG-
GERO, HISTORIARVM IN EADEM
Professore ordinario,

*Disquisitioni & Examine subijcit
Mense Martio.*

Atq; a. p. s. t. u. v. y.

✻ (:) ✻

ARGENTORATI,
Typis JOHANNIS CAROLI,
M. DC. XVI.

**ILLVSTRI AC GE-
NEROSO DOMINO, DOMINO**
STEPHANO LISTIO, LIBERO BARONI IN
Kettlee, Prellenkirchen, & Kabold, Domino in Somlio & Janosha-
za, &c. Sacrae Caesareae Regiaeque; Majestatis Tabulae supremae ju-
diciariae per Augustissimum Hungariae regnum Assessori &
Consiliario, &c. Domino Parenti suo unice &
aeternum Colendo,

IN

*Fugis filialis obsequij, Et pia devotaque
reverentia*

Ut &

Debitum gratissimi animi

Pro largâ

ac liberali educatione

arrhabonem,

Disputationem hanc Politicam,

EX

*Agricola C. Cornelij Taciti collectam,
humilimè*

D. D. D.

Franciscus Listius L. B. R.

IIII.

EST homo montivagus similis per singula brutis,
Qui non Gorgoneis labra rigavit aquis,
Ducitur ut cacum caco namque impete brutum:
Nec quicquam cura, nec rationis habet.
Sic homo, qui vigili studio non excolit artes;
Brutescens, dubias itaque reditque vias.
Quique suam mentem supra mortalia non vult
Tollere; vix hominis nomine dignus erit.
Sed tibi mens alia, LISTI, dum pectora Musis
Excolis: hancque poli ad sidera tollis humo.
Maeste hoc illustri conatu, illustria tenta;
Artibus ac generi clarius addere decus!
Sic te sponte sequax honor: Et sic fama manebit:
Lucida dum volvet lucidus astra polus.
Et ceu flammigero Phœbas temone coruscans,
Exuperat radijs astra minora suis;
Sic tu dotibus ingenij, virtutibus, arte,
Præcelles claros, dulcis amice, viros.

Amaris causâ adjecit.

Andreas Kochtitzky
Jun: Lib, Baro.

V.

NAE tibi, qui clari sequeris vestigia Patris,
Talia qui fructus cuncta rependat, erit.
Ille quidem semper constanti pectore motus,
Fortiter asseruit dogmata vera DEI.
Vnde suos placidâ cives subpace gubernans,
Præbuit innumeris commoda magna modis.
In quæ cum referas animosum, Heroa, parentem,
Charior haud dubiè sic potes esse DEO.

G

Ergò

Ergò velut vivo Respublica patre virefcit,
Sic te falvo, illam commoda mille manent.

In fubmiffa obfervantia, boniq; omnis
fignum adfcipfit

Johannes Michaël Beütherus, J. U. D.
& Cod. Profeflor Argent. in
Academ. ordinarius.

V I.

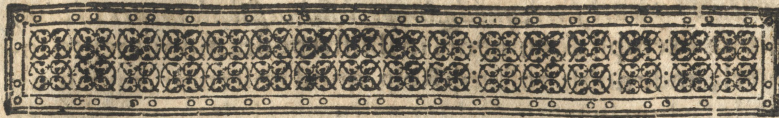
ET mea nunc, LISTI, reliquorum jungier, à me
Vot a petis, votis opus haud, ea debeo, fume.
Floruit ut, vigeat: vigit fed ut hac tua virtus,
Sic crefcat, Patria, & fis fpec praclara Parenti,
Omnibus atq; tuis, fis gloria, quid precer ultra?

Laurentius Schütter in Klingenberg & Windthaag.

F I N I S.

D A S I V F W E R V I T.

P R O O E M I V M.

Praclarè monet in Catone majore Plutarchus, excellen-
tiorẽ Prudentiã Politicã virtutem nullam ab ho-
mine poffideri. Si enim publicum univerforum com-
modum, privata fingulorum utilitati meritò preponimus; quidni
virtutem illam, quæ populi falutem, unicum fibi fcopum fupre-
mãq; legem proponit, cujus nutu maria, terra, pax, bella regun-
tur, anteferremus alijs, quæ vel in privata cujusq; vitã moderan-
dã folent acquiefcere: vel ad pauciores ufus fui pomeria proferre?
Porro ut funt, ex fextentia Solonis, *δύσκολα τὰ κέραια*, difficilia quæ
pulchra, virtutem hanc, rerum dominam, & moderatricem gen-
tium, non nifi labore magno, cultu diuturno, fudore multo parari
conftat: & verò paranda modus duplex habetur: unus quidem ex-
perientiã & ufu proprio, qui efficaciffimus rerum omnium
magifter eft, iudicio Plinij lib. 26. c. 2 & magiftrorum omnium
præcepta fuperat, ut inquit 1. de Orat. Cicero. *Aristoteles certè*
lib. 10. Eth. fub finem confirmat, quifquis rerum Civilium gna-
rus haberi velit, experientiam ei neceffariam effe. Verum enim
verò quia non nifi

— feris venit ufus ab annis,
ut inquit Ovidius lib. 6. *Metamorph. ad hanc non cui vis ad effe, in-*
tereffe, præeffe licet ipfarum rerum eventibus: infuper etiam ex
propriis facta periculis prudentia mifera eft, (quæ verba Plinij
funt in panegy. cap. 66.) multòq; fatius eft, aliorum eventis
doceri, ut loquitur Tacit. lib. 4. annal. v. 33. ideòq; haud paullò
tutius & expeditius exiftimatur, alteram paranda prudentie
viam inire, quæ Hiftoria eft, illa, teffe Polybio lib. 1. veriffima
disciplina exercitatioq; ad res Civiles. In eã namq; licet tam-
quam in vita humana teatro fedentem, periculis alienis finè fuo
A peri-

*periculo sapientē fieri, quōdāq; in operis sui vestibulo monet Livius, omnis exempli documenta in illustri posita monumento in-
tueri, unde nobis nostrāq; Reip. quod imitemur, capiamus:
unde fædum inceptu, fædum exitu, quod vitemus: adeōq; ex
anteactis, quod proprium sapientis officium est, futura scienter
in omnes partes prospiciamus.*

*Porro quod generatim de Historiā dicitur, esse verum
prudentiæ fontem, vitāq; magistrā, eam laudem vel imprimis
C. Cornelij Taciti, cui vulgō Publy prænomē falsò tribuitur, Hi-
storia sibi vendicat. Nam, ut à viro in omni literario regno, sum-
mo, & cū aliorum classicorum autorum restauratore, tum
præcipuè Taciti sospitato (quod elogium pro nomine esse potest)
verba mutuemur, quis narrando magis docet? in moribus
quid est, quod non tangat? in affectibus, quod non revelet?
Mirabilis omninò scriptor, & qui seriò hoc ipsum agit, quod
non agit. Nec enim historia solū est, sed velut hortus &
seminarium præceptorum. Ut ii, qui vestes acupingunt, in-
geniosè gemmas inserunt, sinè confusione aut noxā forma-
rum: sic iste passim sententias, serie narrationis nihil omis-
sā aut læsā. Et alibi: Genus sermonis minimè sordidum aut
vulgare: distinctum crebris, & nescio unde ex abdito erutis
sententijs, quas vel veritate, vel brevitate, vicem oraculi pos-
sis accipere. Et rursum alibi: Non est in Græcis, aut Latinis,
& fidenter dicam, non erit, qui prudentiæ omnigenæ laude
TACITO se comparet: adeò non veremur, ne quis antepo-
nat. Singulæ paginæ, quid paginæ? singulæ lineæ dogmata,
consilia, monita sunt.*

*Ceterum ut in historicis Latinis Tacitus, sic in ipsius Taciti
opere libellus is, quo soceri sui Iulij Agricola vitā posteritati com-
mendavit, eminere videtur; ut mole exiguus, sic prudentiā ma-
ximus: ideam optimi ducis, militis, politici proponens. Ex hoc er-
go libello, historicis in scholis non ita pridem explicato, visum est
opera pretium, aphorismos quosdam, æquā politica, & præce-
pta publicè privatimq; salubria præbentes, colligere, & sub placi-
da*

*de vitijs incudem revocare, tum ut, quæ cognovimus, in succum
converteremus, siquidem ex sententiā Plinij lib. 8. epist. 14. diffici-
le est tenere quod didiceris, nisi exerceas: tum etiam, ut hæc
sententiarum collatione ac disputationis conflictu, vel nostrā in
sententiā confirmaremur, vel moniti meliora sequeremur. Benè
enim, ut omnia, Aristoteles lib. polit. 3. cap. 7. & 11. Ut cum potentia dicitur.
convivia collatiua & symbolaria, meliora sunt, quàm una atq;
simplex mensa, si ve, ut lepide Martialis lib. 5. epig. 80. appellat. tri-
ste domicenium: sic iudicia multorum in unum collata præstant
anniuscujusq; sententiā.*

VERBA TACITI EX CAPITE I.

*Clarorum virorum facta morēsque posteris
tradere antiquitus usitatum, ne nostris quidem
temporibus quamquā INCURIOSA SUO-
RUM ÆTAS omisit, quotiens magna aliqua
ac nobilis virtus vicit ac supergressa est ignoran-
tiam recti, & invidiam. Hinc desumitur*

QUESTIO I.

*Qui fiat, quòd magnorum ætatis nostræ virorum, non
quanta veterum, æstimatio ac fama sit?*

I.

A Rminius Cheruscorum princeps, Romanorum terror, li-
bertatis Germanicæ vindex acerrimus, quòd non eam
quam merebatur, quàmque postea fuit adeptus, nominis
celebritatem vivus obtinuit, à prudentiæ magistro Taci-
to lib. 2. annal. cap. 88. culpa confertur in illud commne
civitatibus parvis magnisq; vitium, quò vetera extollere, recentium in-
cariosi, consuevimus.

2. Hanc eandem fortis humanæ malignitatem fuit expertus Mat-
thias

A 2

25
thias Corvinus, Hungariae Rex, seculo suo Regum decus illustrissimum, cuius presentem virtutem neglexisse atque adeo odisse quosdam, sublatam ex oculis, anxie quasi visisse ac desiderasse subditos, pluribus Antonius Bonfinius rerum Ungar. decad. 4. lib. 8. sub finem demonstrat.

3. Verum enim verò cum non sit effata ac sterilis rerum natura, nec omnia apud priores meliora, sed unaquaque, atque multa laudis & artium imitanda posteris tulcrit: (Tacitus lib. 3. annal. cap. 55.) retulerit omni ex parte, quem modò dixi, Rex Matthias Achillem (placet enim alijs omissis nostratum exemplis subsistere) Emericus, Comes Sepusensis Ulysses Palamedemve: ejusque frater Stephanus Agamemnonem: Paulus Chinis Ajacem: Cyupor Nicolaus Diomedem: Nestorem Michaël Palatinus: Magyar Blasius Herculem expresserit, omnes Regi Mathiae σύγχροτοι: attestante Bonfinio decad. 4. lib. 2. extiterint alijs, cum quovis veterum comparandi: mirari subit, qui fiat, quòd nostrorum adeò simus incuriosus, nec pro merito eos aestimemus: & quod vitium senectuti Cornelius Gallus attribuit, laudemus preteritos annos, praesentes despiciamus: si mus *καρποταυ τῶν εὐδοτῶν*, contemptores eorum, quae ob oculos versantur, ut est apud Thucyd. lib. 3.

4. Hujus morbi (verè sic appello) causam hoc loco duplicem proponit autor: una est, *ignorantia recti*: quia nimirum pauci syncerum de virtute iudicium ferre, eamque veris pretijs aestimare norunt; externantantum specie, ut corporis formam spectabili, vestitus splendore, superbo comitatu. ambitiosa pompa, fortunam denique magnos viros metiri solent.

5. Fit hinc, ut non tempore modò, sed & loco se juncti, pluris fiant, famamque praesentia minuat.

6. Quod expertus est Agricola, qui absens quidem maximam & ipsi Principi invidendam famam claruit: at Romam reversus, penè obscurus latuit. Sic enim de ipso noster autor in hujus libelli c. 40. *Fuit*, inquit, *cultu modicus, sermone facilis, uno aut altero amicorum comitatus: adeò ut plerique, quibus magnos viros per ambitionem aestimare mos est, viso aspectoque Agricolam, quaererent famam, pauci interpretarentur.*

7. Simili modo Spartanorum Rex Agesilaus, cum jam senex in Aegyptum iret, Tacho Regi suppeticas laturus, quia & claudus erat, & statura brevis, & vilis palliolo par gregalibus, & nec aspectu verendus, expectationem illam summam virtutis, quam apud Aegyptios obtinuit, adventu praesentiaque penè omnem sustulit, nec tantum à vulgo (cui *imperatorum formam ac decorem corporis comparare mos est*. Tacit. hist. cap. 7.) ludibrio habitus, sed etià ab ipso Tacho rege, hujusmodi scomate laceffitus fuit

18
fuit: *ὄδινος ὄρος, ζῆυς δ' ἐνοβείης, τὸ δ' ἔρεκεν μῦθον*: id est, *parturijt mons, Jupiter autem metuit, at ille peperit murem*. Scilicet quarebant famam, non interpretabantur. Ille verò virum & ducem se mox exhibuit, non parem famam, sed majorem: non murem, sed quod illi convitio reposuit ipse, Leonem. Plutarch. in Agesil. Athenaeus in deipnosophistis lib. 14. c. 4.

8. Atqui externum istum splendorem, quem vulgò mirantur, falsum aut nihili esse, nec animi bona ex eo metiri nos debere, sapientissimè Seneca demonstrat epist. 115.

9. Altera hujus praesentium sive fastidij sive despicientiae causa, eaque praecipua, *Invidia* est ac livor, qui, ut ait Ovidius eleg. 15. lib. 1. — pascitur in vivis, post fata quiescit.

Tunc suus ex merito quemque tuetur honos.
suum cuique decus posteritas rependit, inquit Cremutius apud Tacitum lib. 4. annal. c. 35.

10. Exprimit hanc causam, & exemplis illustrat Martialis lib. 5. epigr. 10.

Esse quid hoc dicam. vivis quòd fama negatur?

Et sua quòd rarus tempora lector amat?

Hi sunt invidia nimirum, Regule, mores,

Praeferat antiquos semper ut illa novis.

Sic veterem, ingrati, Pompeij quaerimus umbram,

Et laudant Catuli Juliae templa senes.

Ennius est lectus salvo tibi, Roma, Marone:

Et sua riserunt saecula Maonidem.

Rara coronato plausere theatra Menandro:

Norat Nasonem sola Corinna suum.

11. Sensit idem apud Thucydidem lib. 6. Alcibiades, Atheniensium dux, ubi, *non sum nescius*, inquit, *quicumque splendore aliquo excellunt, in praesenti sua vita graves esse paribus maximè, deinde & alijs, quibus cum vivunt. posterius autem se eorum consanguineos esse, licet id non sit, jaetant: & patria de illis, ut suis civibus, qui Rempublicam administraverint optime, gloriatur.*

12. Quomodo etiam Pericles in oratione funebri sub finem ibidem lib. 2. *Inter vivos quisque emulū suū odit: qui verò fato functus nulli jam officit, à vana gloria sincera & non-emulā benevolentia ac laude honoratur.*

13. Eandem in sententiam Demosthenes in orat. de coronam: *Viventibus omnibus subest quadam major aut minor invidia: mortuum verò ne hostium quidem ullus praeterea odit.*

14. Porro quod de primam causam dictum fuit, idem in hac altera

A 3. quoque

quoque locum habet, scilicet non tantum in remotos tempore, sed & loco se junctos, invidiam evanescere.

15. Id quod præter Aristotelem lib. 2. Rhetor. cap. 10. observavit, & Græciæ ducum exemplis demonstravit Æmilius Probus, sive & Nepos. nam incertus autor est. Sic autem ille, quisquis est, habet in vitâ Chabriæ: Non libenter erat ante oculos civium suorum Chabrias, quod & vivebat lautè, & indulgebat sibi liberaliùs, quam ut invidiam vulgi posset effugere. Est enim hoc commune vitium in magnis liberisq; civitatis, ut invidia gloria comes sit. Et libenter de ijs detrahunt, quos emergere videant aliis: neq; animo a quo pauperes alienam opulentiam intuentur fortunam. Itaq; Chabrias, quoad ei licebat, plurimum aberat. Neq; verò solus ille aberat Athenis libenter, sed omnes ferè principes fecerunt idem: quod tantum se ab invidiâ putabant a futuros, quantum à conspectu suorum recessissent. Itaq; Conon plurimum Cypri vixit, Iphicrates in Thraciâ, Timotheus Lesbi, Chares in Sigæo.

16. Ceterum ut non facilè regulam invenire est, exceptione quæ careat, ita hoc etiam axioma nostrum, de famâ vivis negatâ, non univèrsè verum deprehendas.

17. Quod non nesciit hoc loco autor noster, dum ita magnam interdum ac nobilem inquit esse virtutem, ut illos, quos diximus, bonæ famæ obices, ignorantiam recti ac invidiam, omninò vincat ac supergrediatur.

18. Quemadmodum enim sol, si vertici nostro immineat, aut prorsum tollit umbram, aut minimam reddit: & invalescens explicansque se flamma fumum discutit; sic ingens gloria extinguit invidiam. Plutarch. in moral.

19. Atque hi & merentur & habent famam. Sed sunt & alij, qui non tam suo merito, quam fortunæ quodam beneficio, & secundante popularis rumoris aurâ, ad nominis celebritatem vivi subvehuntur.

20. Horum famam cum Adonijs hortis non inscitè comparaveris, qui subito & die uno nati, non ferunt atatem, celerrimèque pereunt: quod Platonem de plerorumque scriptis pronunciâsse, Stobæus in Ethic. Eclo. refert, & exemplum Tacitus proponit lib. 4. annal. cap. 61. in fin. ubi, Q. Haterius, inquit, eloquentia quoad vixit celebrata: monumenta ingenij eius haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis quam curâ vigeat. utq; aliorum meditatiō & labor in posterum valescit: sic Haterij canorum illud & profluentis, cum ipso simul extinctum est.

21. Adèò non diu placent, quæ citò placent: multòq; firmior & præstan-

præstantior fama est, quæ vires à tempore capit, ac (dicam Horatij verbis lib. 1. carm. od. 12.)

Crescit occulto velut arbor ævo.

22. Atque hæc potissimum fama postuma viris magnis sita in oculis est, esse certè debet, juxta sapientissimum illud monitum Senecæ, epist. 79. quod vice coronidis apponimus: Nulla virtus later: & latuisse, non ipsius est damnum. Veniet qui conditam, & sæculi sui malignitate compressam, dies publice. PAUCIS NATUS EST, QUI POPULUM ÆTATIS SUÆ COGITAT. Multa annorum millia, multa populorum supervenient: ad illa respice. Etiam si omnibus tecum viventibus silentium livor indixerit, venient qui sine offensa, sine gratiâ judicent. Si quod est pretium virtutis ex famâ, nec hoc interit. Ad nos quidem nihil pertinebit posterorum sermo: tamen etiam non sentientes collet ac frequentabit.

Cap. 3. *Auget cottidie facilitatem imperij Nerva Trajanus.* Et cap. 10. *Omnia scire, non omnia exsequi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed sæpiùs pœnitentiâ contentus esse.*

QVÆSTIO II.

In justo Principe num facilitas imperij seu clementia locum habeat?

1. Remotâ justitiâ, regna non nisi magna atrociniâ esse, D. Augustinus lib. 4. de civit. Dei c. 4. rectè pronunciat.

2. Aufer enim de medio justitiam; non probitati locus erit, non honestati, modestiæ, innocentia: non exploratum cuiquam esse poterit, quid suum, aut quid alienum sit: omnia sceleribus, libidinibus, atrocinijs polluentur: & cum Tiridate, Armeniorum rege, apud Tacit. lib. 15. annal. c. 1. id æquius statuatur, quod validius: illud M. Varronis obtinebit;

Qui pote, plus urget. sic pisces sæpè minutos

Magnus comest, ut aves enecat accipiter.

3. Porro cum juxta Ciceronis illud scitum lib. 2. offic. potissimum fruenda

fruenta iustitia causa constituti sint bene morati reges ac principes, mirum videri queat, cur ipsidem tantoperè Clementia, quæ videtur adversa Iustitiæ, commendetur.

4. Sic enim Seneca in aureolo scripto de clem. lib. 1. c. 5. Est Clementia omnibus quidem hominibus secundam naturam, maximè tamen decora Imperatoribus: quanto plus habet apud illos quod servet, quantòq; in maiore materia apparet.

5. Veruntamen omnia exputanti, apparebit, etsi Luna Clementiæ ab acri illo Iustitiæ Sole paullum secedat, nec ei pede presso usq; quaq; adhæreat, tamen secedere tantum, non item discedere: diversam potius quàm adversam esse, & utramq; ad eandem metam, sed viâ diversâ, currere.

6. Meta illa & suprema principum lex, Bonum Publicum est, cuius derelictionem contra naturam esse, quicq; ei consulit, semper officio fungi, rectè Cicero docet offic. lib. 3.

7. Atqui non minus clementiâ quàm iustitiâ bonum publicum promoveri, sunt rationes, quæ persuadeant, non leves aut aspernandæ.

8. Primum enim, cum flagitia & facinora sine modo sint, ut inquit Lepidus apud Tacitum lib. 3. anal. c. 50. & juxta Thucydidis illud lib. 3. omnes nati sumus peccare & Labi, quæ privatim, quæ publicè: aut si Plinij verbis in paneg. c. 4. id audire malumus, adhuc nemo extiterit, cuius virtutes nullo vitiorum consilio laderentur: si quis omnia exsequi & punire velit, solitudinem vastitatèmq; fecerit, ac genus humanum extinxerit.

9. Deinde hac etiã causâ non est ex usu publico, rigidè semper punire, quia, secundum Senecam 1. de clem. c. 22. & 23. severitas quod maximum remedium habet, amittit assiduitate, auctoritatem. Et videbis ea sæpè committi, quæ sæpè vindicantur.

10. Ut enim cibus non est medicamentum propter continuum usum: ita & castigatio assidua. Aristot. 1. æcon. 5.

11. Præterea quemadmodum medicis plus interdum quiete, quàm movendo atq; agendo proficiunt, quod ex Hippocr. 2. aphor. 29. adducit Fabius apud Livium lib. 22. c. 18. & in morbis nihil magis periculosum est, quàm immatura medicina, Seneca consol. ad Helv. sic etiã in tempestivis remedijs delicta nonnunquam accenduntur, id quod Felicem Judææ præfectum fecisse testatur autor lib. 12. anal. c. 54.

12. Præstat ergo, cum Agricola nostro quibusdam peccatis veniam commodare: nec pœnâ semper, sed sæpius pœnitentiâ contentos esse.

13. Præsertim cum non minus Principi turpia sint multa supplicia, quàm medico multa funera. Senec. 1. clem. 24. Quam

14. Quam ad turpitudinem odium accedit, indèq; periculum & exitium, cui perpetua severitas obnoxia: cum ex clementiâ contrà oriatur amor civium, unum & inexpugnabile munimentum principis. Ibid. c. 19.

15. Rectè quippe Camillus apud Livium lib. 8. c. 13. Firmissimum longè, inquit, id imperium est, quo obediētes gaudent. Et Claudianus ad Honorium:

Non sic excubia, nec circumstantia tela,
Quam tutatur amor. —————

16. Quid? quod princeps Dei gerit in his terris imaginem? Nec verò ullâ re propius homines ad Deum accedunt, quàm salute hominibus dandâ. Cicero pro Ligar.

17. Quò spectant illa verba Stephani Valachiæ Vaivodæ in oratione ad Sigismundum Ungariæ R. quæ culpam defectionis deprecatur, apud Bonfin. dec. 3. lib. 2. Imitare, Rex, Deos, immortales, quorum vicem geris in terris: & ab his addisce, respicientes è pœnitentiâ animos non aspernari, non obstare supplicibus, nullam postulantibus veniam abnegare: obstinatos tantum præterere, & clementiâ potius ac officio, quàm severitate benevolentiam hominum promereri.

18. Item illa Joannis Transylvaniæ Vaivodæ, in oratione ad Mathiam I. Hungariæ Regem habitâ, apud eundem, decad. 4. lib. 1. Nulla in regiâ majestate virtus plus dignitatu habet, quàm ipsa clementia, qua Deum reges propius accedunt. Quid enim magis regium est, quàm vincere seipsum, parcere supplicantibus, & errata mortaliû, cum tutò fieri potest, facili. ut potius quàm severitate corrigere?

19. Cum tutò fieri potest, inquit. Est enim, cum intempestiva clementia non minus periculi, quàm intempestiva severitas accersit.

20. Quod experti malo suo fuere Stephanus II. & Andreas III. Hungariæ reges: quorum ille (dicam Bonfinij verbis decad. 2. lib. 6.) Chunis ob merita ducis eorum Thathar, nimium indulxit, qua Regis indulgentiâ usq; ad eò elati fuerunt, ut in patrandò quoq; maximo scelere nil pensi haberent, impunè contumelijs & rapinis Ungaros passim afficientes:

21. Hic verò initio regni sui in factiosos non censuit esse sæviendum: ne à severitate potius quàm clementiâ clarum nomen inchoaret. Cogitans fortè illud Taciti, 4. hist. cap. 63. novum imperiû inchoantibus uti-
tus clementiæ fama. Sive, ut loquitur Bonfin. decad. 5. lib. 1. Non crudelitate, sed mansuetudine, imperij rudiment a ponere oportet. Sed hac sibi mansuetudine minus benè consuluit. Hinc enim conjuratis aucti magis animi

B sunt,

178
D J S P V R V

sunt, quippe qui prudentiam patientiamque regis pro ignavia capiebant, ut prodit idem autor decad. 2. lib. 9.

22. Atque de hac intempestiva clementia, seu lentitudine potius, accipiendus est Guntherus in Ligurino lib. 1. vers. 478 & seqq.

— plus sepe nocet patientia Regis,

*Quam rigor. illi nocet paucis, hac int. rat omnes,
Dum se ferre suos sperant impune reatus.*

23. Quod facit illud Sallustij in Catil. cap. 52. & in Jugurth. cap. 37. *qui sceleratis parcunt, bonos perditum eunt.* Et illud Lactantij in de ira Dei, cap. 17. *Bonorum salutem custodit, qui malos punit: ipse autem est nocens, qui nocenti parcit, ut pluribus noceat.*

24. Est ergo tenenda hic illa pulcherrima regula, quam Seneca praescribit lib. 1. de clem. cap. 2. *Non vulgo ignoscere decet, sed adhibenda moderatio est, qua sanabilia ingenia distinguere a deploratis sciat. Nec promiscuam habere ac vulgarem clementiam oportet, nec abscisam. Nam tam omnibus ignoscere crudelitas est, quam nulli. Modum tenere debemus, sed quia difficile est temperamentum, quicquid a quo pius futurum est, in partem humaniorem praeponderet.*

25. Laudabilem hanc moderationem, ne res exemplo careat, observarunt cum alij laudatissimi quique & maximi principes, tum ex Regibus Hungariae (nostrorum enim hominum exemplis libentius utor) Bela I. de quo Bonfin. decad. 2. lib. 3. ab initio: *Quicumque hostium, quos fuderat, partes secuti fuerat, eorum uxores, liberos atque fortunas incolumes illas servavit, ut, quum vellet, omnibus post liminio redire foret integrum. Quin & solenni his edicto redeundi data est copia.* Estque memorabile quod sequitur, eo beneficio victos, rediisse quam plurimos, eosdemque fidelissimos postea factos esse.

26. Est enim incredibile, quantam insignita haec aliqua clementia principi benevolentiam ac fidem subditorum conciliet, & cum eos, quibus ignotum est, tum alios arceat a simili conatu, vel poenitentia, vel pudore. *Verecundiam peccandi facit ipsa clementia regentis*, ait iterum Seneca. I. clem. 22.

27. Hanc ob cives servatos coronam (qua nullum ornamentum Principis fastigio dignius pulchriusque esse, Seneca ibid. cap. 26. in fin. scribit) vel in primis meruit Ladislaus, sanctitatis illud exemplar: de quo idem rer. Ungar. scriptor decad. 2. lib. 4. *in dicendo jure tanto, temperamento utebatur, ut non minus justum quam misericordem reputares. quare Pius ex cognomento dictus est.*

Hic

179
T E R T I A

28. His adde Ludovicum, quem tyranni notam diligentius morte praecavisse, & Homericum illo decoratum elogio fuisse -- *patris d' os n'm* & *ev. -- mitis erat patris instar*, apparet ex eodem, decad. 3. lib. 1. sub fin.

29. Neque vero silentio praetereundus est Ferdinandus Imperator, idemque Rex noster inclytus, de quo Sambucus in orat. funeb. *Iustus fuit, quia imperare norat: legum rationes tenuit, nec utilitate, sed natura & pietate illas proponebat, valere in loco & tempore jussit.* Et enim fundamentum juris est, ipsa propensio ad diligendum genus mortale, misericordiamque declarandam. Neque quinquennio tantum clemens, quod Trajanus de Nerone dicebat, sed perpetuo *mitis, & πικρὸν δάκρῶν, pastor populi fuit.*

30. Ex quibus & alijs praestantissimorum Regum nostrorum exemplis (ut in transitu hoc adjiciamus) elucescit, quam iniquum & malignum sit Joannis Varadiensis antistitis de gente nostra judicium in oratione gratulatoria ad Uladislaum, post Mathiae Corvini mortem ad Hungarici regni solium, evectum, quae extat apud Bonfin. decad. 4. in fin. lib. 9. *Vnum, inquit, non te latere percipimus, quando bellicosa asperaque gentis habenas capis, Vngarum non indulgentiam, sed severitate molliri: non clementiam & impunitate, sed virga ferrea in obsequio reineri.*

31. Quanto sinceriùs veriùsque laudatissimus Imperator Maximilianus I. Vngarorum ea esse dixit ingenia, ut lenitate faciliùs quam inclementiam flecterentur? Idem decad. 5. lib. 1.

Cap. 4. *Sedem ac magistram studiorum Massiliam habuit, locum Gracà comitate & provinciali parcimonià mistum, ac benè compositum.* Item cap. 5. *Nec Agricola licenter more juvenum, neque segniter ad voluptates & commeatus, titulum tribunatus & inscitiam rettulit: sed NOSCERE PROVINCIAM, &c.* Et cap. 19. *animorum provincia prudens.*

B 2

QUAE.

QVÆSTIO III.

An hominibus Illustribus, & quomodo, peregrinandum?

1. In epigrammatis Claudiani cum primis elegans illud est, quod de sene Veronenſi scripsit,

— qui proprijs ævum tranſegit in arvis:

Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem:

Qui baculo nitens, in qua reptavit arcana,

Vnius numerat ſecula longa caſa:

Proxima cui nigris Verona remorror Indit,

Bena cūmq; putat litora rubralacum.

Et quæ ſequuntur cætera, hoc epiphonemate clauſa:

Erret, & extremos alter ſcrutetur Iberos:

Plus habet hic vitæ, plus habet ille viæ.

2. Geminus huic eſt ſeni ſenex neſcio quis Aglaus Pſophidius, Arcadium quidem pauperrimus, ſed quia terminos agelli ſui nunquam exceſſerat, parvuli ruris fructibus ac voluptatibus contentus, ipſi Gygæ, Lydorum Regi, potentiâ & opibus in ſpeciem beatiffimo, oraculi voce prælatum eum ſcribunt Solinus polyhiſtor cap. 7. Valerius Maximus lib. 7. cap. 1. & Plinius lib. 7. cap. 46.

3. Verum enim verò quia, quæ C. Pedonis verba ſunt,

Non eadem vulgusq; decet, & culmina rerum:

& monente Salluſtio ad Cæſ. orat. 2. Patres conſilio valere decet, in populo ſupervacanea eſt calliditas: ut in talibus agricolis, & alijs imi ſubſellij hominibus non magnopere peregrinationem requirimus, ſed humiles iſtas & plebejas animas domi reſidere, ſuæ affixas terræ, facile patimur: ita natis illuſtri loco, & artes docendis eas, quibus utrumque tempus, & armorum, & pacis, olim rectè gubernare poſſint, eſſe perutile ac penè neceſſarium arbitramur, ut exteros inviſant, nec ſemper domi ſeſe, velut apum rex in alveo, vulſis alis, concludi ſinant.

4. Etenim quânto magis arduum eſt, & Xenophontis verbo in prædiâ Cyri, ὑπερμέγας ἔργον, τὸ κελὸς ἀρχειν, plus quàm magnum munus, ſalutariter & ex uſu publico alijs præeſſe, tantò pluribus etiam ad id adminiculis inſtructum accedere convenit: quorum omnium, Peregrinatio velut gymnaſium quoddam haberi poſteſt.

5. Atque in initio quidem illud eſt in conſeſſo, quod Ariſtoteles affirmat lib. 3. polit. cap. 3. propriam imperantis virtutem eſſe prudentiam, ſine qua

qua Rempub. non magis quis rexerit, quàm in vaſto mari navim ſine ferro quod magnes affricuit.

6. Prudentiam autem acquiri peregrinando, cum experienciâ nobis auctor Homerus eſt. Is in Odyſſæâ paſſim Ulyſſem ſuum facit πολυτροπον, & πολυμητιν, hoc eſt, ut Virgilius lib. 8. Æneid. interpretatur,

— qui animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,

In partibusq; rapit varias, perq; omnia verſat.

Quomodo etiam Guntherus in Ligurino lib. 9. verſ. 58. Fridericum I. cognomine Barbaroſſam, ad Homeri, credo, imitationem, multimodum ducem appellat.

7. Cautam verò hanc & prudentem Vlyſſis πολυτροπῶν, & verſatile multimodumque ingenium, hinc maxime Homeri nobile carmen, in Odyſſæâ veſtibulo, aſſeruit, quòd ille πολλῶν ἀνθρώπων ἴδεν ἄετα, καὶ νόον ἔγνω hoc eſt, interprete Horatio quòd mores hominum multorum vidit, & urbes. Urbes, inquam, ſed & mores, inſtituta varia ritusq;. Nam qui illas tantum, diſcurrunt veriùs, nec, niſi fortè ſecum, peregrinantur.

8. Et Strabo lib. 1. prudentiſſimos, apud veteres, heroes exiſtimatos fuiſſe ſcribit illos, qui varias & longinquas peregrinationes ſuſcepiſſent.

9. Cui Caſſiodorus lib. 1. variar. epiſt. 39. calculum adijcit, ubi commemorato iſto Vlyſſis exemplo, ſubiicit, illos prudentiores ſemper habitos, qui multorum hominum converſationibus probantur eruditi.

10. Imò teſtis his omnibus locupletior, ſapientiſſimus Ieſus Sirach cap. 39. verſ. 5. dum ea, quæ ad ſapientiam comparandam pertinent, exponit, peregrinationem non in poſtremis adjungit In terram, inquit, alienigenarum gentium pertranſiet. Bona enim & mala in omnibus tentabit.

11. Deinde nec illud inſicias quis ibit, in futuro magiſtratu doctrinam requiri.

12. Non homo, ne dum hominum princeps videtur, doctrinâ qui deſtituitur, verbo Vladiflai Regis apud Æneam Sylvium, lib. 3. hiſtor. Boh.

13. Cùm autem duplex ſit acquirendæ doctrinæ via, à libris una, à doctore altera: quamvis illa, quiete ſecretoque magis gaudet, nec excuſſu eget, quippe domi etiam parabili librorum copia: in hac tamen, in doctoribus inquam, aliter eſt.

14. Nam providentia divina magnum hunc Mundi hortum veluti per areolas, variè colit, artiumque flores per gentes ſpargit, nec uni alicui regioni feliciffima omnia ingenia includit; ſed ſuam cuique terræ velut gemmulam aſſignat, quæ eam illuſtret. Hanc adire oportet, hanc

audire, & è facris illis pectoribus hianti ore abdita doctrinae fontes excipere.

15. Factum id à Platone, Pythagora, Democrito, Lycurgo, sapientibus viris alijs, acri quadam cupidine discendi non ad cultos solum, sed ad barbaros etiam profectis: factum ab Agricola nostro, qui, relicta patria, quod praescripta quaestioni verba ostendunt, Massiliam Galliae Narbonensis urbem, sedem ac magistram studiorum elegit.

16. Adde quòd, cum loca prisca, monumenta, rudera, & campos ubi Troja fuit, lustramus, non modò ad eruditionem, aliquam accessionem fieri, sed & animos nostros nescio quomodo attolli, & grandiores sese factos ad gloriam honestumq; mirè excitari cernimus.

17. Quà causà Germanicus Caesar post visam Graeciam, Thraciam, Armeniam, Asiaq; oram, tandem etiam in Aegyptum proficiscitur, cognoscenda antiquitatis, ut prodit autor noster lib. 2. annal. cap. 59.

18. Ad eruditionem refero linguarum cognitionem, & ipsam homini politico cum honorificam, tum perutilem ac necessariam, sed apud exteros multò, quàm domi parabiliorem: Latinae quidem praecipuè, ut quae totius propemodum Orbis terrarum commune quasi vinculum est; verum interim earum quoque gentium, cum quibus aliqua communio intercedit, quarumque idiomata nunc temporis in omnium ferè Christianorum principum aulis vigent ac florent: cum congressibus hominum καὶ φωνὴν προσώπων assidere, nutu duntaxat & signis, animi sensa exprimere; cum legatis aut exteris alijs ore tantum alieno colloqui, valde turpe & indecorum, nec rarò perniciosum sit.

19. Unde *Matthias Corvinus*, Rex noster inclytus (cujus laudatissimi principis exemplo libenter saepius utimur) *multarum cognitione linguarum polluit, praeter Turcicum & Graecum, omnia Europa glossata calluit*, Bonfinio testante sub finem libri 9. decad. 4.

20. Tertio quantum ad virtutis ac morum culturam peregrinatio momentum adferat, Menandri senarius ille docet: *πάντη βίον τήνσι σωφρονέστερον, Peregrinatio vitam reddit moderatiorem.*

21. Quae moderatio consistit cum in humanitate affabilitateq; tum etiam in modesto de se sensu: quas virtutes nescio quomodo, peregrinatis cumulatiores inesse videmus:

22. Cum contra μαμύθηται illi, perpetui matercularum affectae, ac domiportae cochleae, ut plurimum inaffabiles, impatientes, inhospitalis, illiberalisq; deprahendantur; inprimis autem inani persuasione tumescant,

tumescant, solis sibi iudicium & cenfionem omnem vindicent, nec putent, alijs etiam & alibi deos esse.

23. Neque id mirum. *Necesse est enim, sibi nimium tribuat, qui se nemini comparat.* Quintil. lib. 1. instit. orat. c. 2. Quòd pertinet illud Platonis dictum, à Plutarcho multis in locis celebratum, *ἡ ἀνδάδεια ἐρημία ζῶντος, arrogantia solitudini astita.*

24. Vitium tantò magis in viris principibus peregrinando discutiendum, quantò magis ipsis hic affectus per se quasi agnatus, ut fortunà, sic sensibus super alios se putare, juxta Senecae illud in Medea:

— regale hoc putat,

Sceptris superbas quisquis admovit manus

Qua coepit ire.

25. Adde quòd peregrinando praeter internam illam, etià externa, ut sic dicam, virtus, morum, inquam, elegantia & venustas acquiritur: quid in cultu, velitu, sermone, gestu, actionibus alijs deceat dedecateve, cognoscitur: domestica rusticitas extero civilitatis cultusq; sale maceratur:

26. Cum alios interim videamus inter suos domi in umbratili vità planè, sylvescere. Quod quàm sit in eo, quem in maximà celebritate & in medià Reip. luce aliquando vivere oportet, indecorum & ἐν κτή-φρονήτων, dici non potest.

27. Idque confirmat, ut alia mittam, Ranimiri Hispanorum Regis exemplum, qui ob ab hanc morum simplicitatem & rerum imperitiam suis Proceribus risui & ludibrio fuit. Cum enim, suscepta contra Saracenos expeditione, eques, brachio sinistro scutum, dextro lanceam adaptasset, mox frena equi apprehendere juberetur: *qui possum, inquit, utraque manu occupat à, nisi haec dentibus retinenda quis porrigat?* Collenutius lib. 1. hist. Neap. & Roderic. Sanct. hist. part. 3.

28. His ergo, & quae possent plures adduci, de causis, inducias ad tempus cum Laribus paternis esse faciendas Magnatum filijs, excurrendum ad exteros, sed ita statuimus, ut primùm triplex ille finis, quem diximus, prudentiae, scientiae, morum, perpetuò sit in oculis.

29. Deinde cum sint in peregrinatione, ut de pharmaco Helena loquitur Homerus Odyss. lib. 4.

— Πολλὰ μὲν ἐδάδα μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ,

ac vitiorum ubique larga & obvia seges occurrat, ut ne quas inde spicas improvidè quis colligat, sed cum iudicio peregrinetur, &, praeepto Senecae epist. 104. *ad meliora transeat.*

Tertiò

275 PVF
Tertio ut restitutus patriæ, vel vestes peregrinas, vel mores à patrijs institutis alienos affectatè ne usurpet, seseq; *νόμος ἢ χάρις* accommodet.

30. Quod qui non faciunt, privati risum aut contemptum, viri principes etiam sibi perniciem accersunt.

31. Exemplo Vonones est, qui à Tiberio in regnum Parthicum missus, ipse quidem Parthus, sed Romanorum artibus *ἡ σέβη*, non diu gratus ipsis fuit. Accendebat dedignantem ipse, diversus à majorum institutis, raro venatu, segni equorum curâ, quoties per urbes incederet lectica gestamine, fastuq; erga patrias epulas, irridebantur & Græci comites, & vilissima utensiliam anulosa clausa. Tacit 2. annal. 2.

32. Hoc amoro, favor nationis inclinabat in Zenonem, quod is primâ ab infantia instituta & cultum Armeniorum amulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemq; juxta divinærat. Idem ejusdem libri capite 56.

Memoriâ teneo, solitum Agricola narrare, se in primâ juventâ studium philosophiæ acrius (ac juris, legunt alij) ultra quam concessum Romano ac Senatori, hausisse, ni prudentia matris incensum ac flagrantem animum coërcuisset. Scilicet sublime & erectum ingenium, pulchritudinē ac speciem excelsa magnaue gloriæ vehementius quam cautè appetebat: mox mitigavit ratio & ætas: tenuitq; quod est difficilimum, ex sapientia MODUM.

QUESTIO IV.

Qualia illustri natorum loco studia esse debeant?

1. Quod sive Aristippus, sive Agesilaus, sive alius quispiam, (pluribus enim id adscribitur,) dixit: adolescentibus ea potissimum esse discenda, quæ aliquando viris factis utilia ac honorifica sunt futura, ut est apud Laërtium lib. 2. cap. 8. & Plutarchum in Laconicis: quodq; idem Plutarchus in Lycurg.

TER TIA
Lycurg Spartanis tribuit, literas eos *ἐνεκα τῆς χρείας*, ad USVM tantum didicisse, id cum alijs, tum ijs inprimis observandum est, qui ita nati sunt, ut bona malâq; eorum ad Rempub. pertineant, quod de Germanici liberis ad Imperij spem educandis Tiberius inquit apud Tacitum lib. 4. annal. cap. 8.

2. His enim talibus *ἡ ματαιοπονία* tantò fugienda magis est, amplectendum contra (quod à Diogneto se didicisse M. Antoninus Imp. apud Suidam ait) τὸ ἀνεβασθεῖν, hoc est, studiorum inutilium contemptus, quanto gravius est, quod olim subituri sunt, onus administrandæ Reip. quantoque properare magis oportet, ne occupatos in sternendâ politicam ad vitam viâ, aut studijs instituto suo vitæq; generi parum convenientibus impeditos, senium occupet.

3. Atque hunc in literarum studio MODUM sapientissimus autor Seneca (alios latere patimur) passim commendat.

4. Epist. 88. sic habet: An tu existimas reprehendendum, qui supervacua usu sibi comparat, & pretiosarum rerum pompam in domo expl. cat: non putas eum, qui occupatus est in supervacua literarum sup. lectile? Plus scire velle quam sit satis, intemperantia genus est.

5. Et in fin. epist. 106. nos, ut cetera in supervacuum diffundimus, ita philosophiam ipsam. Quemadmodum omnium rerum, sic literarum quoq; intemperantia laboramus: non vitæ, sed scholæ discimus.

6. Inprimis autem epistolis 45. & 48. multus est in perstringendis ijs, qui in aditu philosophiæ versantes, adyta ejus nunquam vident: atatem conterunt *ἀργυρολόγους*, & acumen irritum exercent ijs argutijs, quas nôsse, tantidem interest, quanti, pluresne supernè quàm infernè dentes, Evandri mater habuerit. *Vitam*, inquit, tantum non prodesse verberum illæ cavillationes & captiosa disputationes! nocent. Hoc manifestum est, comminui & debilitari GENEROSAM INDOLEM in istas nugarum angustias coniectam.

7. Scripsit & in nostri seculi homines ineptè eruditos egregiam satyram Petrus Cunæus: itémque Euphormio Lusinus (quo se nomine Joannes Barclajus occultare voluit) in satyrico non semel ridet *ἀποβατῆρας* istos, subtilium potius quàm utilium consecretores, qui, non secus ac sciuri in rotâ circa immobilem axem gyrandâ occupatissimi, movent plurimum, at nihil promovent.

8. Sanè si in privato homine, in quo unius tantum fors est, ista perversa discendi ratio improbanda est: quanto magis in natis illustri loco hominibus, quorum in rectâ institutione salus univerforum agitur?

C

Venit

9. Venit mihi hinc in mentem, quid Cuspinianus de Maximiliano I. in ejus vitâ scribat. *Laudatissimus hic Imp. sub magistro Petro, qui postea Novæ civitatis antistes fuit, literas didicit. Sed cum Petrus sophismata illi inculcare vellet, ad quæ capessenda aptus non erat, verberibus tandem effecit, ut literas magis odio haberet quam diligeret. Itaque jam Romanorum Rex factus, dixisse fertur: si hodie præceptor meus viveret Ferrus, quamquam multa a præceptoribus debeamus, efficerem, ut imperitæ institutionis illum pœniteret.*

10. Porro Modum hunc non tantum in neglectu spinosarum & omni bonâ castarum fruge subtilitatum ponimus: sed & in illis studijs, quæ Rempub. administraturo vel necessaria sunt, vel utilia, *περὶ γίαν*, nimis accuratam diligentiam, & extremam, ut Fabius appellat, anxietatem improbamus: literaturam exquisitam non requirimus. & si placet, etiam improbamus: potius committimus ijs, qui vitæ quasi tabernaculum in literis ponere, ac præcipuè in scholis utilem operam navare constituerunt.

11. Quemadmodum enim illi, qui, ut multos hominum mores & instituta cognoscant, peregrè proficiscuntur, tantum in qualibet urbe morantur, quantum ad prudentiam ex multarum rerum usu & cognitione colligendam satis est: non secus Illustribus hominibus, non immoriendum artibusest, aut omnes earum persequendæ minutæ subtilitatésq; sed ex unaquaque tantum quantum ad virtutis usum & gubernatricis sapientiæ disciplinam conferre poterit, sumendum est, & cum Enniano illo Neoptolemo, dissentiat ut velit Cicero lib. 2. Tusc. à pr. PHILOSOPHANDUM PAUCIS. A. Gellius lib. 5. noct. Attic. cap. 15.

12. Ne re exemplo careat, habemus primum in autoris præscripto quæstioni loco, Agricola, qui, ut corporis & ingenij vires, exantlandis in Repub. laboribus integras conservaret, eas intempestivis studijs deterere noluit, sed quantum Romano, & olim Senatori sufficeret, didicit.

13. Alterum exstat lib. 4. histor. cap. 5. magni viri, Helvidij Prisci, qui ingenium illustre a prioribus studijs jam venis admodum dedit: non, ut pleriq; ut nomine magnifico segne otium velaret, sed quò firmior adversus fortuita, Rempub. capesseret.

14. Tertium Servij Tullij Rom. Regis est, quem eruditum fuisse artibus, quibus ingenia ad magna fortuna cultum excitantur, testis Livius est lib. 1. cap. 39.

15. Talis Scipio ille posterior, talis Cornelius Sulla, Pompejus, Lucullus, Cæsar; atque adeò quotquot in Repub. eminentes postea fuerunt, hunc animi cultum, sed quatenus opus, & ad rem atque usum perti-

pertineret, assumerunt: & quod Pericles Atheniensibus tribuit apud Thucyd. lib. 2. *ἀνευ μαλακίας, sine mollitie aut desidii* sunt philosophati, doctrinam ad prudentiam magistræ habuerunt.

16. Multò quidem hi melius, quàm vel Trajanus, qui, quòd impensius Græcis studijs esset imbutus, à nonnullis *Græculus* dicebatur, ut Spartianus in ejus vitâ, cap. 1. scribit: vel Julianus Apostata, qui ob eandem affectatæ supra modum doctrinæ culpam, *Græcus literio* audivit, teste Ammiano Marcell. lib. 17. cap. 22. vel Michael Parapinaceus, Imp. Constantinopolitanus, qui Michael Pfello, summo eà tempestate philosopho, magistro, totum literis sese dedit, gubernationem rerum Eunuichis committens, & imperium turpissimè dehonestans. Zonaras annual. tom. 3. vel Alfonsus, qui totus in Astronomicis, cælum potius coluit quàm terram, non illud poëtæ sibi dictum putavit, *Æneid. 6.* quas Virgilianas sortes Imp. Alexandro Severo obtigisse, Lampridius in ejus vitâ cap. 14. testatur:

Orabunt alij melius, cæliq; me atus

Describent radio, & surgentia sidera dicent.

Tu regere imperio populos, Romane, memento.

17. Porro quas Magnatum filijs artes potissimum tradendas, viri prudentes existiment, juvat compendio dicere.

18. Instillatis ergo ipsa ab infantia pietatis religionisque sanctæ præceptis, jactis etiam Grammaticæ Dialecticæq; fundamentis, quæ superstruenda sunt, trium classium faciunt, *Splendoris, Prudentiæ, Virtutis.*

19. Ad primam classem initio referunt *linguarum cognitionem*, de qua supra.

20. Deinde *Eloquentiam*, cujus cum decore nullus purpuræ nitor, nullus gemmarum & auri splendor conferendus est.

21. Nec immeritò inter alia repræhensione digna hoc quoque in Nerone notatum fuisse scribit autor noster lib. 13. annal. cap. 3. eum *primum ex ijs, qui rerum potiti essent, aliena facundia eguisse*: dum scilicet oratione non à se, sed à Seneca præceptore compositâ patrem Claudium defunctum pro concione laudavit: qua facultate priores Impp. omnes ipsi valebant.

22. Secundæ classis, & quæ faciunt ad prudentiam, *politica* sunt & *historica*, propria horum talium palæstra, ubi se exercent; idque tantò magis, quòd, cum aulici ad gratiam loquantur, alij ne mutire quidem audeant, ista consilij fidi semper & recti, deterfo omni adulationis furore, copiam eis faciant.

23. Huc enim propriè pertinere arbitror id quod *Alphonsus olim interrogatus, qui essent optimi consiliarij? Mortui, respondit*, ut est apud Panor. lib. 3. Quae ratione & Plutarchus in apophth. refert, à *Demetrio Phalereo Ptolemæum Regem admonitum, ut conscriptos de regno imperioq; libros sibi compararet & legeret. Nam quæ amici non audent reges monere, ea in libris descripta esse.*

24. Atque hanc partem non mediocriter adjuverit, aliquid operæ in *physicâ & mathesi* discendâ ponere.

25. Tertij generis *Ethica* est, quæ principem probum moribus, sensu cultuq; modestum, animo magnum firmumque faciat, alij, ornet virtutibus.

26. Quod ita fieri, etiam publicè interest, cum rectè facere Princeps cives suos faciendo doceat, ut inquit Velleius lib. 2. cap. 126. & *Alphonfi Regis apophthegmate, ut herbae quaedam ad Solis morum, sic populares in Principum mores vertantur.*

27. Haec tenus allata pertinent, ut Logicis utamur terminis, ad quaestionem cum *QUALE* tum *QUID* sit: quaestionem verò *AN SIT* ideo duximus omittendam, quòd sciremus, eam non nisi à Centauris quibusdam aulicis controversam fieri: publico meliorum consensu in illam decantatam abiri Platonis sententiam, quam ex eo Cicero, ex utroq; Prudent. lib. 1. cont. Sym. est mutuatus: *Fortunata Res erit publica, si aut sapient Reges, aut regnaverint sapientes.*

28. Ceterum libet annectere quaestionem illam nobilem, an *litera ad militarem gloriam tendent sint impedimento?*

29. Quamvis autem in partem negantem cum rationes, tum exempla, præter *Agricolæ* nostri, plurima alia possent adduci: tamen in duobus nostratibus acquiescam.

30. Primum *Ludovici I. Regis Vngariæ & Poloniae* est, quem literis non minùs quàm armis præstitisse, *Martinus Cromerus* in fine lib. 13. de reb. Polon. pluribus ostendit.

31. Alterum *Mathiæ Corvini*, qui & ipse doctissimus, & doctorum summus *Mecenas*, in ipsâ regiâ *Budæ* bibliothecam verè regiam instituit, ex qua superiori aetate prodierunt utilissimi libri, *Polybius*, *Diodorus Siculus*, *Nicephorus*, alij: atque etiam *TACITUS* noster aliquam vitæ suæ partem ei debet, ad exemplar manuscriptum codicis *Budensis* à *Beato Rhenano* emaculatus & editus. Hunc incomparabilem thesaurum in tyranni *Turcici* faucibus hære, cum dolore recordamur. At is ipse quàm præstans miles fuerit, ut alia mittam, vel ex eo patet.

ter, quòd *Aultriacæ* matres, ipsius nomine appellato terrorem infantibus incutere solitæ sunt, acclamantes *Matthiasch kompt*. Quomodo etiam patris ejus *Joannis Hunniadis* nomen apud *Turcas* usque adeò fuisse terrificum *Æneas Sylvius Europ.* cap. 5. scribit, ut nutrices ad comprimendos infantulorum vagitus *Hunniadem* adesse confingerent.

Cap. 5. Summa rerum, & recuperata provincia gloria, in ducem cessit. Et cap. 8. Nec Agricola unquàm in suam famam gestis exsultavit: ad auctorem & ducem, ut minister, fortunam referebat.

QUÆSTIO V.

Angloria bellica, soli principi vel duci, cujus auspicijs ea parta, tribuatur?

1. *Q. Curtius* lib. 8. de rebus gestis *Alexandri M. c. 1.* cum *Clyti* necem commemorat, in illius facti sævissimi mediâ expositione: *Tum Clytus*, inquit, *ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis quàm sermo exaudiri posset; quo significabatur, malè instituisse Gracos, quòd trophæis, Regum duntaxat nomina inscriberentur. alieno enim sanguine partam gloriam intercipi.*

2. Ad hoc *Euripidis* carmen, quod nutu tantum vel digito *Curtius* hoc loco commonstrat, ipsâ manu correptos nos deducit *Plutarchus* in *Alexandro*: idq; sumptum ostendit ex *Andromache* tragœdiâ, act. 3. ubi *Peleus* queritur, rei à *Græcis* apud *Trojam* gestæ *Atridas* gloriam sibi vindicare, cum ipsorum minima fuisset opera.

3. Sed juvat, ipsos *Euripidis* versus apponere latinè redditos.

Heu mihi, quàm servat perversum Græcia morem,

De victis statuit quando trophæa suis!

Non hic communis laudantur militis arma.

Solus enim laudes induperator habet.

Qui licet æra vibret tantum, nec plus agat uno:

Attamen hæc solum bellica fama manet.

4. Ad hunc locum, *Ciceronem* respexisse crediderim, cum pro *M. Marcello* inquit: *bellicas laudes solent quidam extenuare verbis, eâsq; deirahere ducibus, communicare cum multis, ne propria sint imperatorum.*

5. Malè, quiqui hoc faciunt, facere palàm est, nec cogitare, quòd Admipster, regis sui sit opus, à quo fatum accipit, atq; (quæ sunt Horatij verba ex serm. 2. satyr. 7.) ducitur, ut nervus alienus mobile lignum: adeòq; nihil videatur aliud, quàm ὄν & ἄγων μυστήρια, quod est in proverbio.

6. Quæ ratione Aristoteles etiam lib. 1. polit. c. 3. & lib. 8. Eth. c. 11. ministrum omnem ὄργανον πρὸς ὄργανων, κτήμα δὲ ὄργανον ἐμψυχον, instrumentum quoddam animatum appellat.

7. Et sanè si foret absurdum, in ἰπποδρομῖα quadrigarumq; certamine victores equos cum eo, cuius arte agitabantur & regebantur, expostulare, quòd non & ipsi coronentur: quid ni haberetur absonum, victoriam militi potiùs, cuius labore, quàm principi, cuius si non consilijs, certè auspicijs ea parta, transcribere?

8. Auspicijs autem Imperatorijs (sic Tacitus vocat lib. 15. annal. cap. 26.) quanta vis insit, quòdq; illis plura quàm telis ac manibus gerantur, ut inquit idem autor, 13. annal. c. 6. ostendunt cum alia, tum illa petitio Nabarzanis ad Darium, de qua sic Curtius lib. 5. c. 9. *Dijis adversis bellum inimus, & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis inijs & hominibus opus est. Auspicium & imperium alij trade interim, qui tamdiu Rex appelletur, donec Asia decedat hostis; victor deinde regnum tibi reddat.*

9. Quomodo etiam Tiberium Galeriumq; subjectos alijs egregia pleraq; suo autem ductu atq; auspicio minus paria expertos esse, S. Aurelius Victor prudenter observavit de Cæsarijs. c. 43.

10. Hac ipsa ratione ad pugnam Othonem extimulat frater ejus Titianus, & præfectus prætorij Proculus, fortunam, & deos, & numen Othonis (quæ quid aliud quàm auspicia sunt?) adesse consilijs, affore conatibus restantes. Tacit. lib. 2. Histor. c. 33.

11. Respexit huc Horatius lib. 4. Carm. ode. 14. Imp. Augusto ducis ejus felicitatem assignans:

— barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu:
Primòsq; & extremos metendo
Stravit humum, sine clade victor:
Te copias, te consilium, & tuos
Præbente divos.

12. Facit huc illud Appij Claudij apud Livium lib. 6. c. 41. *Auspicijs bello ac pace, domi militiaq; omnia geri, quis est qui ignoret?*

13. Quæ cum ita sint, jure merito principes hoc suæ magnitudinis tributum exigunt à ministris, rerumq; gestarum gloriam sibi propriam servant.

14. Cujus

14. Cujus rei exempla, etsi in re clarà nihil ijs opus esse queat videri, dabimus unum atq; alterum. Noster lib. 1. histor. c. 73. *Victus, inquit, Sarmatis larabatur Otho, & gloriam in se traherat, tanquam & ipse felix bello, & suis ducibus suisq; exercitibus Rempub. auxisset.*

15. Sic Ammianus Marcellinus lib. 16. cap. 15. & 35. *Constantium Imp. scribit à ducibus gesta felicitatis sua prosperis cursibus assignasse, & laureatas literas, nullà ducum illorum factà mentione, ad provinciarum signa misisse: cumq; gestis non adfisset, edictis tamen testatum esse, se & dimicasse, & vicisse. Jactantius id quidem, attamen autoritatis conservandæ causà, quæ valde imminuitur, cum quis alius, præter Principem, famam gloriamque rei gestæ ad se trahit: quippe ducis boni imperatoria virtus est, inquit noster in hujus libelli capite 39.*

16. Atque hinc ij administri, quibus aliquid salit

— lava in parte mamilla,

lubenti animo accepta omnia principi referunt, & Lunam imitantes, gloriæ suæ lumen omne refundunt illi Soli.

17. Ut res exemplo clarescat, Ioabus militiae Davidicæ magister, in obsidione Rabbathæ, cum ad excidium urbis omnia parata essent, per literas Regem Davidem hortatur, ipse veniret, & hunc quoque titulum victorijs suis apponeret. 2. Reg. 12. vers. 28. & Ioseph. lib. 7. antiquitat. Iud. cap. 7.

18. Quomodo etiam Craterus, ad deditioem item spectante Artacachnâ Asia urbe, & omnibus præparatis, Regis expectabat adventum, captæ urbis titulo, sicut par erat, cedens: id quod proditum est à Curtio lib. 6. de rebus gestis Alex. cap. 6. in fin.

19. Moderationem hanc noster autor tribuit quoque prisicis Germanis, apud quos fortia facta gloriæ principis assignare, præcipuum sacramentum esse scribit in lib. de morib. eorum, cap. 14.

20. Itémque Germanico, Tiberij nepoti, & per adoptionem filio, lib. 2. annal. cap. 22. qui reportatà auspicijs Tiberij insigni de Germanis victoriâ, congeriem armorum (five trophæum) struxit, superbo cum titulo, *DEBELLATIS INTER RHENUM ALBIMQUE NATIONIBUS EXERCITUM TIBERII CÆSARIS MONUMENTA MARTI ET IOVI ET AUGUSTO SACRAVISSE. De se nihil addidit, rarus, conscientiam facti satis esse: veteriam invidia metu: probè scilicet gnarus ejus, quod Pandates, gazæ Regis Artaxerxis custos, Datamen ejusdem Regis ducem per literas monet apud Cornelium Nepotem in Datame: eam esse consuetudinem regum, ut casus adversos hominibus tribuant, secundos fortuna sua. Et quod Dio Cassius*

fluslib. 49. sub initium, ab Agrippa, Augusti genero, dictum refert: esse hunc morem principibus, ut nolint quemquam ipsis præstantiorem haberi, nec titulum rei alicujus feliciter gesta alijs ascribi. Troinde cum qui velit incolumi apud principes dignitate florere, hæc duo curare debere: unum, ut difficultatem rerum ipse amoliat: alterum, ut gloriam imposta summa manibus illis relinquat.

21. Ab hoc prudentissimo præcepto qui abeunt, in ne mirentur aut indignentur, si, quantum vis magnis rebus gestis, sint ad extremum vel in exigua suorum dominorum gratiâ, vel etiam offensa, nec opera laudabiliter navata pretium ab ipsis ferant.

22. Accidit id profecto ipsi illi, de quo initio dixeramus, Clyto, cui necis causam nihil aliud attulit, quam quod superbè sapè jactasset, Alexandro vitam à semet ipso datam, suo pectore regum illius esse defensam. Plutarch. in Alex. & Curtius lib. 8. cap. 1.

23. Quidem lib. 6. cap. 8. Philotam, scribit, Alexandri auribus nimitiâ jactari ne virtutis atq; opera gravem fuisse; & ob ea non quidem sceleris, sed contumacia tamen suspectum.

24. Philotam, representavit Antonius Primus, Vespasiani dux, qui linguæ intemp. rantia vocabat offensas, nimis commemorans qua merisset. Tacit lib. 4. histor. cap. 80.

25. Hujus superbiorem quam pro ministro, & beneficiorum exprobratricem ad Vespasianum epistolam habet idem lib. 3. histor. cap. 53.

26. Et lib. 4. annal. c. 18. his aggregat C. Silium, eadem causa Tiberij odium provocantem, & imminentem damnationem voluntario sine amolito. Sic enim de eo scribit: Credebant pleriq; autem offensionem ipsius intemperantiâ, immodicè jactantis, summi militem in obsequio duravisse, cum alijs ad seditiones prolaberentur: neq; mansurum Tiberio imperium, si is quoq; legionibus cupido novandi fuisset. Estq; omnino ex prudentiâ fonte haustum quod sequitur. Destruï per hæc fortunam suam Casar, imparèmq; tanto merito rebatur. Nam beneficia eo usq; lata sunt, dum videntur exsolvi posse: uli multum antevenere, pro gratiâ odium redditur.

27. Sanè folium Sibyllæ minùs verum est præ hac sententiâ, quam libet & Seneca verbis expressam audire ex epist. 19. Quidam quo plus debent, magis oderunt. Lev. es alienum, debitorem facit: grave, in micum.

28. Quò faciunt illa Philippi Cominæ, prudentissimi, & comparandi cum quovis antiquorum historici, lib. 5. commentar. post princip. Memini quo tempore in hanc sententiam Rex (Ludovicus XI.) necum loqueretur, affirmans, fieri aliquando, ut egregie opera minùs liberaliter remunerentur, idq; non tam ingratitude principum, quam eorum, qui præstiterunt operam, vitio:

vitio: dum elati quadam confidentiâ, propter rem benè administratam, insolenter & proterve se gererent. Addebat præterea, feliciter agi, suâ quidem sententiâ, cum eo, cui nullo suo magno merito Princeps benefacit: & ut quis beneficio sit obstrictus Principi, id multo præstare, quam ut Princeps clienti aut famulo alicui suo multum debeat. Se quoq; hoc ingenio esse, ut, qui sibi ob aliquam beneficentiam deberent, eos plus diligeret, quam alios, quibus, debere se aliquid, ipse putaret. Hæc ille.

29. Aded nimirum in principe rarum, ac propè insolitum est, ut se putet obligatum: aut, si putet, amet. Plinius in panegy. c. 60.

30. In summa, quisquis bonus & prudens Principum est administrator, ad exemplum Sejani Ælij conformatus esto, qui fuit singularis principum onerum (Tiberij) adiutor, vir severitatis latissima, hilaritatis prisca, actu otiosus simillimus, NIHIL SIBI VINDICANS, eòq; assequens omnia, semper infra aliorum estimationes se metiens, vultu vitæq; tranquillus, animo exsomnia: qualem eum describit Vellejus Paterculus hist. lib. 2. c. 127.

Cap. 7. Successor simul & ultor electus, rarissimâ moderatione maluit videri invenisse bonos, quam fecisse. Et cap. 19. Omnia scire, non omnia exsequi. Et cap. 42. Domitianus paratus simulatione.

QUESTIO VI.

Rectè ne dicatur quod dicitur, nescit regnare, qui nescit dissimulare?

1. Quales in Repub. Principes sunt, tales reliquos solere esse cives, rectè Cicero lib. 1. fam. ep. 9. ex Platone docet.

2. Est enim hæc conditio principum, ut, quicquid faciunt, præcipere videntur. Quintilian. declam. 4. Vita principis, censura est, eaq; perpetua: ad hanc dirigimur, ad hanc convertimur: nec tam imperio vivimus, quam exemplo. Plin. Panegy. c. 45.

3. Cum ergo (Vellej Paterculi lib. 2. c. 126. verba, mea facio) rectè facere Princeps cives suos, faciendo doceat, debet ille sibi virtutem, et si per se gratis amplectendam, tamen hoc quoq; nomine commendatam habere, ut illos, quibus imperitat, exemplo factos meliores, obsequentiores habeat, itaq; Rempub. firmet atq; stabiliat.

4. Nam profecto pessimus quisq; æsterrimè rectorem patitur. Sallust.

D orat.

295 277
orat. 1. ad Caf. ab initio. Contrà vero — *Facile est imperium in bonos.*
Palastrio apud Plautum in Mil. Glor. act. 3. scen. 1.

5. Porro ex virtutibus ea, quæ Aristoteli lib. 4. Ethic. c. 7. nomine caret. & si quid novare licet, non malè *φιλανθροια* dici queat, Latinis *Candor, Ingenuitas, Veritas*, aded est Principum laudatorum propria, ut eorum veluti *επιμελειαν* existimetur.

6. Quod cum ita sit, illud sive Friderici I. *Ænobarbi*, sive Sigifmundi Imp. (nam utriq; tribuitur) apophthegma: *Nescit regnare, qui nescit dissimulare*, minùs probandum, utpote Veritati adversum, videri potest: at certè non debet.

7. Quamvis enim illa simulandi dissimulandiq; necessaria Principi scientia, ratione subjecti, à vero declinat: finem tamen si spectes, in laude, tantum abest ut in vitio, ponitur.

8. Equis autem ille finis? Plancus indicat in famil. Ciceron. lib. 10. epist. 8. *Ut ad effectum consiliorum suorum* (quæ publicum ad bonum omnia directa) *veniat, multa simul et oportet et in vitio, & dissimulet cum dolore.*

9. Sanè si presso nimium pede veritati adhærescendo, semper animum, Enniano verbo, *in fronte promptum gereret*, nec interdum *Afranijs Simulantem* ageret, peccaret in leges prudentiæ, quæ sol & fal imperiorum est, quæq; jubet, nec omnem veritatem, nec omnibus, nec quovis tempore, quando nempe non opus est, gestu vel sermone profiteri: verùm Thucydideo præcepto, *καὶ εἰς δὲ λέγειν*, tempori servire, & occasionem cujusq; rei perficiendæ captare.

10. Est quidem laudanda vox Imp. Friderici III. qua, teste *Æneâ Sylvio* lib. 3. comm. in Panorm. Consiliarios suos in palatij vestibulo res duas, simulationem ac dissimulationem. deponere optavit. Sic enim & ipsos rectè consulturos, & sibi inter consilia dijudicare facillimum fore.

11. Sed nempe Consiliarios. Princeps ipse qui potest?

12. Is enim ipsa hac arte, quam in Consiliarijs improbat, eorum liberas voces elicere potest: ideoque aut subito & quasi aliud agens, sententiam ab hoc aut illo seorsim exquirat, quod Sfortiam cognomento Magnum callidè & frequenter fecisse, testatur Jovius in ejus vitâ, cap. 79. aut non per se, sed per interpositam personam jubet explorari: aut præsentiam absentiamve suam in suspenso relinquit. Quomodo Turcarum Principibus usitatum scribit Lipsius in notis ad lib. 3. polit. ut in proximo Senatûs habendi loco possint occultè, cum velint, consistere, illinc per cancellos, sed velo opposito, omnium sententias audire: quod & libertas detur sententijs, cum non coram ille immineat: & intentio addatur

De Tit. 277
addatur, cum auscultare & adesse eum suspicentur, etiam quando non adest.

13. In subditos autem reliquos vel in primis artes hæc valent.

14. Et causam unâ Imp. Henricus V. indicat apud Bonfin. decad. 2. lib. 6. Is enim Colomannum Hungariæ Regem Almo fratri conciliaturus, multa inquit, pati, dissimulare quoq; multa his opus est, qui ceteris præsumt, ne inferioribus videantur injuri, neve se a tyrannidis nota fugillantur.

15. Quod si namque de sententiâ Taciti lib. 15. annal. cap. 44. quamquam adversus fontes, & novissima exempla meritos, miseratio tamen oritur, tamquam non utilitate publicâ, sed in sevitiam unius absumantur: quanto magis id fiet, si quis (quod Q. fratrem vetat facere Cicero ep. 1.) *scrutatur omnes fordes, & excutit unumquodq;* minutiorum etiam delictorum, inque eajustitiæ illam securim promptè nimium dstringit?

16. Altera causa, quia & plus & facilius prudenti dissimulatione, quam intempestivâ severitate corrigitur: imò quibus hæc delictis impar est, illa par depræhenditur.

17. Agricola certè (quæ verba quæstioni præscripsimus) hac ipsâ moderatione, quam maluit videri invenisse bonos, quam fecisse, legionem seditionis fam, quæ legatis quoque Consularibus nimia erat ac formidolosa, ipse faciliè in officio retinuit.

18. Parem incomparabili Principi Trajano moderationem Plinius ascribit in paneg. cap. 45. ubi *Tibi beneficijs*, inquit, *potius quam remedijs ingenia nostra experiri placet. Et alioquin nescio an plus moribus conferat princeps, qui bonos esse paritur, quam qui cogit. Iterumque cap. 46. Omnibus, quos bonos facis, hanc astruis laudem, ne coegisse videaris.*

19. Atque hæc tenus dicta ad exercendas pœnas maximè pertinent. Sed & alijs in rebus prudenti dissimulationi simulationique locus est.

20. Nam & in bello, cum fama vulnerati vel & interfecti ducis exercitui plurimum pavoris, & hostibus alacritatis indat, testantibus cum experientiâ Tacito 4. histor. cap. 34. & Livio lib. 10. cap. 29. tale cædis occultandæ consilium prudentissimum habetur. Atque aded strategemata, quanta quanta sunt, ex hoc astutiæ fonte manant omnia.

21. Item si quæ nobis fraudes ac doli struuntur, præsentissimum quandoq; remedium ab hac arte petitur. *Solum sapè in si. ar. remedium est, si non intelligantur*, inquit Agrippina, filij Neronis insidijs petita. Tacit. lib. 14. annal. c. 6. Nec ab re Archelaus, à Tiberio, cui invisus erat, in Urbem insidiosè vocatus, *si dolum intelligere crederetur, vim metuebat.* Idem 2. annal. c. 42. Et Vocula, inter ambiguos milites obsequium simulantem, sed occultos hostes, versans, *optimum è presentibus ratus est, mutua dissimulatione*

mulatione, & iisdem, quibus petebatur, artibus grassari. lib. 4. histor. cap. 56.

22. Elusa hac solertiâ defectionis exempla insignia duo videantur, unum Datamis, apud Frontinum lib. 2. cap. 7. alterum Lucretij apud Livium lib. 42. cap. 48 Quibus patrium addatur Mariæ reginæ matrisque. quæ cum Carolum Parvum sub charitatis auxiliique prætextu Ungariam occupatum venire cognoscerent, quamquam intelligerent sibi verba dari; tamen quum hostis adventum vi repellere non possent, pari hunc arte eludere pergunt: dolis certandum esse censent, quando se quoque dolis peti sentiunt: se ad excipiendum illum ut fratrem non hostem accingunt. &c: Bonfin. decad. 3. lib. 1.

23. His igitur aliisque de causis sapientissimos quosque principes eosdem & simulantissimos fuisse, frontem aperuisse, mentem t ex se legimus.

24. Qualium exempla non modò noster autor habet, ut Tiberij, qui nullam equè, ut rebatur, ex virtutibus suis, quam Dissimulationem diligebat. lib. 4. annal. cap. 41. quæ non prius ipsum, quam corpus, quam vires, deseruit. lib. 6. annal. cap. 80. Verùm etiam historia patria suppeditat.

25. Sic Antonius Bonfinius, rerum Hungaricarum scriptor eximius, in operis sui vestibulo Divum Uladislauum, Hungariæ Bohemiæque Regem commendat cum ab alijs virtutibus, tum ex eo cum primis, quòd dissimulandi gnarus esset.

26. Idem decad. 3. lib. 2. scribit, Sigismundum Regem, quamvis acceptæ injuriæ, animo altiùs infederant, nequaquam tamen in vindictam continuò erumpendum censuisse: dissimulatio dolore, clementiam prætulisse: & postquam satis securitatis injecerant, ultionis occasionem captasse.

27. Nec silentio prætereundus Mathias Hunniades, Rex æternâ laude dignissimus, ejusque pater Joannes Corvinus, de quibus decad. 3. lib. 9. hæc habet: *Matthias quemadmodum in alijs rebus, ita in hac potissimum, patris ingenium imitatur: cui mos erat, dissimulare potius injurias quam ulcisci: inimicum officio conciliare, & nihil viro dignius existimare quam vincere se ipsum, & nullam majorem vindictam censere, quam, cum possis, injurias omnes ex ingenitâ probitate remittere.* Et aliquantò post: *Mathias R. sub initium regni statim ad benè regendi disciplinam animum intendit: in agendo cautus ac sagax: ad simulandum dissimulandumque, nimis idoneus: callidè, quæcumque mens mala ferret, elicere: obliqua consilia intelligere, & corda hominum cautissimè perscrutari, difficulter alienis artibus falli posse videbatur.*

28. Omnes hi conformiter præcepto Salomonis, qui in Proverbijs suis divinæ humanæque sapientiæ plenissimis cap. 12. vers. 16. *Fa-*

tuus statim, inquit, indicat iram suam: qui autem dissimulat injuriam, callidus est. Et rursum cap. 29. vers. 11. *Totum spiritum suum profert stultus: sapiens differt, & reservat in posterum.*

29. Veruntamen ut juxta Pindaricum illud in Olymp. od. 13. *ἔπιταυ δ' ἐν ἐγείῳ μέτρον νοῖσται δὲ, ἡγάδος ἀείσος: consentaneus est in quaq; re modus, quem intelligere, opportunitas est optima:* sic etiam in simulatione dissimulationeq; modus quidam ac certi fines sunt, quos ultra citraq; laudabiliter ea consiliter non potest.

30. Est enim primò quædam, quæ non tantùm in confinio vitiorum posita est, verùm etiam quæ ipsas possessiones intrat sceleris atque flagitij: quæ, inquam, non ad cavendum prudenter, sed perinciosè decipiendum est comparata.

31. Deinde est alia, non illa quidem scelestâ; stulta potius & ridicula, scilicet eorum, qui non possunt aptè, scitè, decorè fabulam hanc agere: agunt immodicè, & hoc tegmine ita utuntur, ut tranfluant.

32. De quibus autor noster lib. 1. hist. cap. 45. *Quantò magis falsa sunt, quæ sunt, tantò plurâ faciunt.* Et lib. 2. annal. c. 77. acutè de Tiberio, lætam sibi Germanici mortem malè dissimulante: *Perisse Germanicum, nulli jactantiùs morerent, quam qui maximè lætantur.*

33. Atqui secundùm Plauti veriverbium illud in Capt act. 2. scen. 1. *Doli non Doli sunt, nisi astu colas.*

34. Quam cautionem Aristoteles quoque requirit in fine cap. 7. lib. 4. Ethic. inquires: *Qui moderatè utuntur dissimulatione, & circa ea quæ non planè perspicua, & ante pedes oculosq; sunt, χαριεπτες, gratiosi & elegantes apparent.*

Cap. 16. *Britanni Voadicâ generis regij feminâ duce (neq; enim sexum in imperijs discernunt) sumserè univèrsi bellum. Et cap. 13. Brigantes feminâ duce exurere coloniã, expugnare castra potuère.*

QVÆSTIO VII.

Num sexus in imperijs discernendus, à sceptris excludendæ feminæ sint?

1. Mariam, Lodovici primi, Regis Hungariæ, filiam, Bonfinius decad.

782 Va.
cad. 3. lib. 1. & Petrus Ranfanus epit. rerum Hung. in Sigism. tradunt, functo vitâ patre, ob ejus insignia merita, magno studio suffragiorumq; consensu fuisse à Pannoniâ Proceribus ad Regni fastigium evectam, & quod memoratu dignum est, non REGINAM, sed REGEM salutatam, sicque in cunctis diplomatis rescriptam. Scilicet quod sexui natura detraxit, fortuna concitatissimo favore rependit.

2. Postea verò quàm illa unicum Nicolaum Garam Palatinum, post habitis ceteris, in consilium admitteret, & ejus arbitrio libidinèq; cuncta administraret, contra politicum illud axioma Doctorum illius Doctoris Aristotelis lib. 5. politic. cap. 11. *Communis custodia principatus est, neminem UNUM magnum facere*; tum verò plerorumq; in sese odia convertit, eò usq; acerbitalis progredientia, ut Carolum II. cognomento Parvum, Ludovici I. ex fratre Andrea III. nepotem, Regem tunc Neapolitanum, evocarent, quem Imperio Mariæ, & Nicolai tyrannidi, commissis Hungarici Regni habenis, opponerent.

3. Neque plebs ipsa ad deponendam Mariam à Proceribus sollicitata, agrè consensit, ut pote quæ (Bonfinij verba ponam) *quot mala Hungariam, imbecillitate femineis sexus invaserint, probè nõset, diceretq; infelices Ungaros, quibus mulier imperaret: propter rerum humanarum esse ordinem, qui viros feminis fecit obnoxios: inversa jam esse natura jura, nec superesse aliud, quàm ut viri mulierum locum occupent, pensa disponant: contra illa pro his arma sumant, & virilia munia passim obeant. Proinde inversos natura mores non ultra tolerandos, virile revocandum esse imperium, ne effeminati ubiq; gentium Ungari prædicentur.*

4. Atque hoc plebis Ungariæ minimè plebejum, meo quidem judicio, judiciũ videmus πολιτικώτατοι & prudentissimis quibusq; comprobatum

5. Sic enim Tacitus noster cap. 45. Germ. Sitones (sive Nortmannos) feminino subjectos imperio, *non modo à libertate, sed etiam à servitute degenerasse* scribit.

6. Quem supra laudavimus, Aristoteles, lib. 1. politic. cap. 8. *Quicquid masculinum, inquit, natura magis factum est ad imperandum, femineo. Quomodo & Menander: γυναικὶ δ' ἀρχεῖν ἢ δίδωσιν ἢ φύσις: mulieri natura negat imperium.*

7. Ecquid ita verò? Primùm auctoritas ipsi non est, quippe animo, corpore, voce, visu mollibus, amorem potius quàm reverentiam provocantibus, timidis magis quàm timidis.

8. Deinde quamvis pectus dolis instructum gerunt: tamen, qui oculus

oculus est imperij, prudentiã destituuntur: & plerumq; muliebri consilium deterius est. Tacit. lib. 15. annal. c. 54.

9. Tum constantia ipsi deest, inest in decretis sensibusq; Euripus, & si Propertio lib. 2. eleg. imò si experientiæ credimus,

— nulla diu femina pondus habet.

10. Adde quod Clementiæ, quæ & ipsa necessarium est instrumentum imperij, modum servare nesciunt, & obsecundantes affectibus aut inclinant nimium facile miseranturq; , aut sævitiam nimiam exercent,

11. Quod posterius confirmat, atq; etiam plura hujus sexus vitia à felici imperio aliena producit Cæcina apud Tacitum lib. 3. annal. c. 33. *Non imbecillitas tantum, inquit, & impar laboribus hic sexus, sed, si licentia adsit, sevis, ambitiosus, potestatis avidus.*

12. Quibus aliisq; de causis (quas in ipso, si res feret, congressu videbimus) deteriore illum sexum ab imperio multi excludunt, & obsequij gloriã contentum esse jubent cum Plinio in panegyri. c. 83.

13. Sed nec, qui gynæcocratiã probant, sine ratione probant.

14. Nulli (inquiunt cū Senecâ lib. 3. de benefic. c. 18. *præclusa virtus est, omnibus patet, omnes admittit, omnes invitat; nec censum, nec sexum eligit.*

15. Adducunt ex Taciti libro 6. annal. c. 25. exemplum Agrippinæ, quæ virilibus curis, fæminarum vitia exuerat:

16. Consensum aliquot gentium allegant, apud quas capaces sceptorum femina sunt.

17. Deniq; muliebris imperij boni felicitisq; exempla, non multò quàm ex adverso proferuntur, pauciora in aciem producunt, quibus unum atq; alterum ex historico nostrate Bonfinio, subsidio mittere operæ pretium est.

18. Is decad. 1. lib. 2. Dominicam Imp. Valentis uxorem scribit, obsidentibus Constantinopoli Visigothis, labantes, & ferè consternatos civium animos conspiciatam, precibus hortationibusq; confirmasse, populum multà erogatâ pecuniâ sibi conciliasse: urbem deniq; prudentiã virtutèq; conservasse.

19. Et ejusdem decadis libro 7. commemorat, Athalaricum, Gothicum Italiæ Regem, cum Amalafuenta matre, maternis ob ætatem auspicijs sese gerentem, octo annis quietè regnasse.

20. Idem decad. 3. lib. 4. habet, quòd Joanna, Ladislai Regis soror, postquam secundum fratris obitum liberis orbat, hæreditario jure regnum Neapolitanum accepit, unum & viginti regnavit annos, inq; fæmineo sexu virilem illi temporibus animum prætulit.

21. Atq;

21. Atq; his telis pro imbelli sexu, non, uti putamus, imbellibus, nos quidem expugnati, non excludendas putamus ab imperio fœminas; nisi patrius lex aut mos patrius aliter jubeat.

22. Nam regnileges, quas vocant, fundamentales (qualis Gallorum salica est, vetans, regnum à lanceâ transire ad colum) convelli sine præfenti convellentium, ipsiusq; adeo Reipub. exitio non potest.

23. Quod si verò gubernatio à DEO, populo, lege, moribus, specialia regnorum conditione necessitatēq; sic flagitante deferatur fœminis, ob sexum excludendæ non sunt: multò verò minùs, si jam admiffa fuerint, regio solio deturbanda.

24. Sanè, ut quæstionis hujus explicatio, in eodem, quo cœpit, exemplo desinat, quàm inauspicatò Mariam regno privârunt Hungarici Proceres, & omina infausta significârunt, & eventus docuit, ipsi deniq; cum populo agnovisse visi sunt, dum conscientia rei malè gestæ correpti, in coronatione Caroli novi regis, & pauci & remisè acclamârunt: & postea etiam, cum immisso percussore obruncatus Carolus esset, iterum Mariam regem exclamârunt, Maria regi feliciter ingeminârunt, ut scribit Bonfinius lib. 1. decad. 3.

25. Debuisset potiùs, si quid nobis judicare licet, illam Michaëlis Orfagh Palatini Hungariæ vocem attendere, quam commemorat idem historicus noster sub initium lib. 3. decad. 4. *Quemcunq; sacrâ coronâ coronatam videris, etiamsi bos fuerit, (nedum fœmina) adorato, & pro sacrosancto Rege ducito & observato.*

Cap. 18. Quia in equum degredi ordines non audebant, ipse (Agricola) ante agmen, quò ceteris par animus simili periculo esset, erexit acie. Et cap. 35. Agricola ante vexilla constitit.

QUÆSTIO VIII.

An ipsum belli ducem expediat interesse prælijs?

1. Quæ cura consiliarios Imp. Othonis exercuit in bello contra ejus æmulum ac hostem Vitellium, interesse pugna imperatorem, an seponi melius foret, ut est in Tacit. 2. histor. c. 33. ea haud dubiè nata fuit ex illis rationibus, quæ etiamnum suspensas dubiaq; politicorum de hac quæstione sententias reddunt.

2. Et quidem pro negante parte militat primùm illa ratio, quâ in allegato

allegato Taciti loco expressâ persuasus Otho fuit, ut Brixellum concedens abesset pugna; quia scilicet *princeps periculis non est objectandus, sed du-bijs præliorum excimendus, summaq; rerum & imperij reservandus*: eò quòd, ut est apud Hegesippum lib. 5. c. 30. *in milite, unius fors est: in Imperatore, universorum periculum.*

3. Quo iplo argumento, Ludovico II. Hung. & Bohemiæ Regi, imminente Turcarum exercitu, suafum à multis est, (verba Sambuci recitabo ex appendice ad Bonfinum) *ut Buda vel Posonij: exitum rcrum potiùs quàm præfens expectaret: quippe minus inguominia ac periculi fore, reliquis omnibus interfectis, modo Rex salvus supersit.*

4. Atille Pauli Thomorai Collocensis Archiepiscopi in fanis consilijs usus, Solimanno ipsum sese objiciens, prope Budam ad Mohacz oppidum prostratis undiq; copijs, fugam capessens, in proximâ palude, reflectente se equo, lutulento in gurgite miserè suffocatus interiit, itaq; regnum suum in extremum discrimen ac perniciem adduxit, teste præter Sambucum Jovio. lib. 23. hist. nactus scilicet eventum non obscuri omnis, quo & clades hæc, & regni brevitatis portendi putabatur.

5. Tria enim peculiariora in eo sunt annotata, cuncta nimis præco-cia: quòd ante statum tempus partus fuit in lucem editus, ideòq; epidermide seu extremâ cuticulâ caruit, quæ linimentis fuit de novo producenda: quòd citò adolevit, barbâ præter ætatem adeptâ: quòd vix annum 18. ingressus, canos ostenderit. Dubravius de reb. Polon. lib. 30.

6. Eadem de causâ viri Davidis noluerunt permittere, ut ipse egrederetur ad prælium: melius esse rati, ut ipsis ex urbe esset præsidio, eò quòd is solus pro 10. millibus computaretur: ipsòq; extincto, lucerna Israël extincta foret, ut est in lib. 2. Samuel. c. 18. vers. 3. & c. 21. v. 17.

7. Quòd referenda sunt alia præstantium Imp. exempla, qui, quòd faciendum Plutarchus monet in Pelopida, noluerunt Imperij dignitatem temerè prostituere: ideòq; bella per legatos & vicarios administrârunt.

8. Sic tumultuante in provincijs milite, multisq; Tiberium hortantibus, ipse occurreret, & majestatem imperatoriam opponeret, *ei fixum fuit, non omittere caput rerum (Romam) ne se remq; publicam in casum dare.* Tacit. lib. 1. annal. c. 47.

9. Sic Imp. Antoninus scriptore Eumenio Rhetore in panegy. quem Constantio Cæs. dixit, c. 14. *in Urbis palatio residens, bellorum auspicia mandavit, ac velut longa navis gubernaculis præfens, totius velificationis & cursus gloriam meruit.*

10. Sic Imp. Justinianus Belisarij & Narsetis virtute Gothos Italiâ, Vandalos Africâ expulit.

E

11. Sic scriptore Froffardo lib. 2. Carolus IV. Rex Gallia, bellum cum Edoardo III. Anglia Rege per fratres gessit: & tamen Edoardus dixisse fertur, *cum nullo unquam hoste sibi rem fuisse, qui minus amaretur, & interim plus negotij sibi faceretur.*

12. Amurates etiam, Turcarum Imp. est ausus gloriari, se sedentem Constantinopoli, plures res gessisse, quam ullum ex majoribus suis in ipsa acie.

13. Quippe *majestati major è longinquo reverentia.* Tacit. 1. annal. cap. 47.

14. Atque hæc in unâ parte sunt: in alterâ verò non pauciora, & fortè firmiora. Nam qui eum principem, in quo summa Reip. potestas sit, prælio interesse volunt, præterquam quòd turpe inquit esse, principem à militibus, nisi ex picturâ, non cognosci, illud Plauti urgent ex Amphitr. act. 1. scen. 3.

— *ubi summus imperator non adest ad exercitum, Citiùs, quod non factò est usus, fit, quam quod factò est opus.*

15. Addunt, quòd præsentia suâ robur & vires inspiret militi. *Urget enim,* ut inquit Maro lib. 9. *Aneid. presentia Turni.*

16. Quod etsi per se liquidum, uno tamen & altero exemplo patrio comprobare libet. Attilam gentis Hunnorum, in flagellum generis humani emigrare à Deo jussâ, ducem, Bonfinius decad. 1. lib. 6. & Nicolaus Olahus in ejus vitâ scribunt, & *militis strenui, & ducis optimi gessisse officium: in primis autem in obsidione Aquileia, ipsum sumpto clypeo, adjectis muro scalis, conscendere nisum: quod ubi à cæteris spectatum est, tantus in urbem ubique factus est impetus, ut ultrâ defendi nequiverit.*

17. Sûntq; insignia & adscriptu digna ejusdem ducis verba, quibus utitur in oratione ad milites suos ante pugnam in campo Catalaunico commissam. *Me, inquit, & ducem, & commilitonem vestrum sequamini. ego nusquam sum nisi vobis defuturus: vobiscum unâ omnia pericula, si fors ita ferat, constanti animo subiturus: vobiscum unâ & victurus, & moriturus. Me igitur proponite vobis ob oculos &c. Et vos mea facta imitemini: (agnosco Valerij Consul's verba apud Livium lib. 7. cap. 32.) ac dum me strenuè rem gerentem videritis, alacri mihi repidòq; animo hostem urgete, prostigate, prosternite.*

18. Sic de Ladislao Bonfin. decad. 2. lib. 3. & 4. scribit, quòd in expeditionibus ipse in primis magno impetu in hostem ferri consueverit, idq; conspicati milites pari quòq; ferocia certamen fuerint adorti.

19. Etejusdem decadis lib. 10. Ludovicum, excellentissimum Regem

gem nostrum, Christianæ fidei propugnatorem acerrimum, solitum scribit, non minùs imperatoris quam militis officium in bello præstare, inter conferta sese tela ingerentem.

20. De Mathia I. verò, itidem Rege nostro laudatissimo, illud prætereundum non est, quòd in pugna calcariibus non fuerit usus, ne in maximo conflictu, contorto equo præ timore, fugeret, suâq; fugâ reliquorum animos consterneret. Idem autor decad. 4. lib. 8.

21. In hoc sententiarum divortio & quasi bivio quam insistendum viam est? quam enim aliam, nisi Mercuriali distinctionum statuâ commonstratam, docente ducenteque Tacito nostro lib. 4. histor. cap. 87. ubi Mucianus prudenter: *Si status imperij, inquit, aut salus provinciarum in discrimen vereretur, debuisse Casarem (Domitianum) in acie stare: minorâ verò bellum minoribus ducibus esse deleganda.*

22. Id quod ipsum, Alexandrum Magnum, temerè se quibuslibet objicientem periculis, milites ejus monent apud Curtium lib. 9. cap. 6. *Obscura bella, inquit, & ignobiles pugnas nobis deposcimus: temet ipsum ad ea serva pericula, quæ magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obsolescit in sordidus hostibus: nec quicquam indignus est quam consumi eam, ubi non possit ostendi.*

23. Sic noster lib. 3. annal. cap. 47. Tiberium facit excusantem se, cur non ipse vel Drusus in Gallos rebellantes profectus, scilicet quia *non decorum principibus, si una alterâve civitas tur'et, omittere urbem, urd: in omnia regimen.* Et in minoribus istiusmodi bellis, Principi, ut Claudianus ait, *vindictam mandasse sat est.*

24. Iterum noster, lib. 1. annal. cap. 47. lib. 1. histor. cap. 29. & alibi, *Principis auctoritatem majoribus remedijs integram esse servandam docet.*

25. Quod monitum fuit observatum ab Imp. Carolo, & re & cognomine Magno. Is, scriptore Bonfinio decad. 1. lib. 9. *Pannonicam expeditionem, ut pote quæ maximi foret momenti, per se suscepit: ceteras per Pipinum filium variòq; legatos in Ungariâ gessit.*

26. Atque hæc, una distinctio, ipsorum scilicet bellorum est: qualis etiam extat apud Plutarchum in Pelopidâ circa princ.

27. Sed & alteram damus, præsentia. Non ita summum ducem prælijs adesse expedit, ut vitæ suæ prodigus ad quævis periculosa militum sese munera demittat, ac prælio temerè immisceat: verum ut salutis suæ, hoc est, publicæ, diligentissimè parcat.

28. Præcipit hoc idem, & præcepti rationem subjicit Onofander in strateg. cap. 33. *Nam licet, inquit, præstabilem fortitudinis operam navare possit, non tamen tantum suis proderit pugnando, quantum obicit occumbendo.*

Illius enim prudentia longè anteponenda fortitudini. Et ut, si gubernator, relicto gubernaculo, nauticis remigum operis se immisceat, navem in periculo esse contingit: eodem planè modo si Imperator consilia sua dare negligens, ad militaria munera se transferat, rem universam in maximum adducit discrimen. & c.

29. Atq; hinc est, quòd P. Scipio Africanus cuidam, qui illum parum pugnacem esse dixerat, respondit: Benè quidem dicis. Mater enim mea m. imperatorem, non autem bellatorem peperit. Frontin. lib. 4. c. 7. Militares autem & imperatorie artes non sunt eadem. Livius lib. 25. c. 19.

30. Hinc item est, quòd Imp. Carolus V. expugnatà Guletà, iusto jam pralio cum Mauris decertaturum, Alphonsus Vastius, penes quem erat eò die militare imperium, admonens, iure inquit, meo jam utor. jubetq; ut hinc abscedas ad mediam aciem ubi sunt vexilla: ne fortuito incidentis pila casu univ. r. sa communis fortuna salus unius hominis periculo inexpiabile subeat discrimen. milanti qua Jovioli. 34.

31. Quod si magis patrium exemplum delectat, extat tale in nostra te historico decad. 2. lib. 1. ubi bellum intestinum describitur, quòd Stephanus, Geysæ, primi, qui quidem Christianus fuerit, Regis nostri filius, contra Cupam & conjuratos principes, stabiliendæ Christiana in Ungarià religionis ergò gesserat. Quo in bello (Bonfinij verba sunt,) Rex piissimus divinà potius oratione, militari hortatione, quàm armis certare: per legiones modò discurrere; legatorum & centurionum animos confirmare: turmas cohortesq; hortari, ut pro Christi charitate fortissimè dimicarent: revocare tergè vertentes, & quandoq; timidos graviter increpare: subsidia mittere laborantibus, & nullum imperatoris optimi officium prætermittere.

32. Multò quidem ille generosius, quàm Tartarorum principes, quos in aciem non descendere, sed procul interpueros ac mulieres prospectare in equis, idem autor prodit decad. 2. lib. 8. ab initio, quo tetram ac verè tartaream Tartarorum nationem ejusq; mores depingit.

33. Atque hic unus modus est cautæ ducis in bello præsentia. Sed & alium Joannis Corvini exemplo docemur auctore Bonfinio lib. 5. decad. 3. Cum enim Turca Transylvaniam invadens mandasset suis, ut inità statim pugnà Corvinum potissimùm circumvenirent ac trucidarent, ille de hostis consilio edoctus, cum Simone, è Kemenià nobilitate, edito, equum armæque commutat. Nec Simon pro amico mori recusat, ut facto suo liberatorem Reip. conservaret. Turca Simonem Corvina armaferentem circumveniunt, & trucidant unà cum filio. Corvinus insigni potitur victorià.

Cap.

IV. R. Tit.

Cap. 27. Britanni non ut virtute, sed occasione & arte ducis superati, nihilex arrogantia remittere, quo minùs juventutem armarent, & c.

QVÆSTIO IX.

Sitne, ut honesta, sic etiam firma, quæ strategemate paritur, victoria?

1. Verè sapiens illud est dictum, Sapientiæ c. 6. vers. 1. Melior est sapientia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis.

2. Quod generatim enunciatur, ad militiam Silius Italicus accommodat,

Bellandum est astu: levior laus in duce dextra.

3. Idq; non eo tantùm, quòd ut plurimum incruenta & sine luctu victoria sic acquiritur, uti eam vocat Tacitus lib. 3. histor. cap. 5. & cruenta victoria longè præf. r. libri ejusdem capite 60. verùm etiam quia talia belli furtiva (Sic Brasidas apud Thucyd. lib. 5. appositè strategemata vocat) eà maximè nostri parte constant ac perficiuntur, qua homines sumus.

4. Nam corporis quidem servitium nobiscum belluis comūne est.

5. Istà nimirum de causà apud Lacedæmonios, si dux cruento Marte vicisset, gallum dijs immolabat: qui verò rem dolo aut suafione confecisset, majorem victimam sacrificabat bovem, ut est apud Plutarch. in Marcell. & in Lacon.

6. Significare quippe voluerunt, longè alijs esse præferendos, & optimorum ducum munere fungi eos, qui non casu, sed arte dimicant: qui non aperto Marte pralium, in quo commune versatur periculum, sed ex occulto semper attentant: ut integris suis, quantum possunt, superiores evadant, dum hostes terrent, aut minimo sanguinis dispendio fallunt. Veget. lib. 1. c. 9.

7. Hinc adeò cum alijs bellicosus nationibus in usu semper strategemata fuere: tum præcipuè Romanis, quibus ea pars militia maximè gnarà, ut inquit autor noster lib. 12. annal. c. 45.

8. Ita tamen ut non admitterent insidias degeneres (ejusdem autoris voce lib. 11. annal. c. 19.) quales habentur, veneno, aut clam immisso emproq; percussore in hostem grassari; fœdera aut pacta futilissimis commentis, verborumq; sophismatis, & versuti juris præstigijs eludere.

E 3

9. Siqui-

9. Siquidem ea demum vera est victoria, quae salva fide, & integra dignitate paratur. Florus lib. 1. c. 12.

10. Romanorum aemulos ut in alia laude bellica, sic in hac parte Hungaros meos, cum varia convincunt arguta strategemata, quae in historico nostrate passim occurrunt: tum illud Ladislai Regis, decad. 2. lib. 4. quod quin speciminis causa ipsi Bonfinij verbis apponam, facere non possum. Cum Polonia metropolim Cracoviam Rex obsidione trimestri cinxisset, ac magna fames obsessos iuxta & obsidentes inceserat; commentum novum invenit ingeniosa necessitas. Intempesta nocte, Regis edicto, quisq; miles ocream galeamve effosa terra completam ante urbis mania conferre jubetur: Quod ubi factum est, congesta terra mox tumulus haud mediocri exsurgit, quem farina Rex quamprimum aspergi iubet. Illucescente die, oppidani editissimum farinae montem ante muros arcis aspiciunt, hostium commeatibus invident, urbanam commiserantur inopiam. Publica mox salutis consilium ineunt, se cibariorum egenos, & ad extrema redactos, longam hostium obsidionem tolerare ultra non posse. Quare insequentem die se cum arce dedunt.

11. Ceterum ut honestus ac licitus est strategematum usus, ita num etiam ad plenam constantemque victoriam satis sit efficax, dubitari queat.

12. Et non esse, ferè est ut persuadeat praescriptum quaestioni Britannorum exemplum, qui quia occasione & strategematum arte, subito scilicet Agricolae superventu, fuerunt oppressi, bona fide non parent, iterumque insurgunt.

13. Quo pertinet illud auctoris 3. histor. cap. 2. Pannonicae legiones decepta magis, quam victa, resurgere in ultionem properant.

14. Quae causa Achæos a machinationibus istis & struendis dolis abhorruisse, Polybius lib. 13. testatur, quippe censentes, neque splendidam, neque firmam ullam victoriam, nisi quis palam & ex condito pugnans, animos quoque dejecisset adversariorum.

— nulla est victoria major, quam quae confesso animo quoque subjugat hostes.

inquit Claudianus in 6. Consul. Honorij. 15. Cui geminum illud est Livij lib. 42. cap. 47. Ejus demum animus in perpetuum vincitur, cui confessio expressa sit, se neque arte, neque casu, sed collatis cominus viribus, justo ac pio bello esse superatum.

16. Quid ergo? num ideo ab occultis istis & flexuosis opprimendorum hostium consilijs abstinendum? Non videtur, sed ita tamen ijs utendum, ut ne solis; verum ut victos ijs hostes, viribus quoque coercesamus

nus, hoc est, (Lyfandri ex Plutarcho praecipitum inverto) vulpina pelli, quae sola non sufficit, leoninam asuamus: vel simul alijs quoque modis, inprimis clementia moderatoque imperio, victos nobis conciliemus.

17. Quod posterius nos docet Plutarchus in lib. de capiendâ ex inim. util. his verbis: Air Pindarus, homines victos linguam ita ligatam habere, ut mutire non audeant. Non simpliciter hoc, neque de omnibus verum est: sed de his, qui superatos se vident ab inimicis industria, bonitate, magnanimitate, humanitate, beneficijs. Hac linguam avertunt, os obturant, spiritum intercludunt, silentium imponunt.

Cap. 32. Exercitum (Romanorum) contractum ex diversissimis gentibus, ut secunda res tenent, ita adversa dissolvent. nisi si Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum plerosque dominationi aliena sanguinem commodantes, diutius tamen hostes quam servos, fide & affectu teneri putatis. Item cap. 35. Peditum auxilia mediam aciem firmabant: equites cornibus affundebantur: legiones pro vallo stabant, ingens victoria decus, citra Romanum sanguinem bellanti, & auxilium, si pellerentur.

QUAESTIO X.

In bello, subditorum an exterorum operâ consultum uti?

1. Vaganti per latos & latos historiarum campos offerunt sese per multa exempla Rerum pub. occupatarum & everfarum ab ascito in auxilium peregrino milite, quae exempla veritatem adstruunt illius proverbij quod apud Aristophanem in Vespis sub finem extat: ἐξήπαρσεν ἢ χάρει τὴν ἀμπελον: Fefellit ridica vitem

2. Sic Rheginorum Aristocrata pessumijt, cum civitas per dissensionem in duas partes divisa Himeranos in auxilium vocaret. Illi enim, pulsus civitate

Q. 275
vitate contra quos implorati fuerant, etiam illos quibus tulerant auxilium, oppresserunt, teste Justino lib. 4. cap. 3.

3. Quo ipso loco Athenienses sub specie ferendi Cariniensibus auxilium tentasse Siciliae imperium, scribitur.

4. Eosdem Rhodios, cum contra Carthaginienses praesidium Romanorum peterent, ab eo fuisse oppressos, tradit Polybius lib. 1.

5. Non aliter Gorbii imperium occidentis invaserunt, & Orientis deprædârunt, cum ab Imp. pro auxilijs foverentur, & in Thraciam ad rebelles finitimos vincendos secedere juberentur. Zonar. in Arcad. & Honor.

6. Ita Saxones advocati à Britannis contra vicinos Pictos & Scotos, eos regno exuerunt. Diac. in Theod. Junior.

7. Nelongius abeamus, vel *Ungaria* nostra, in qua pax salusq; Christiani Orbis hætenus immota stetit, quod sævissimam Asiae tyranni tempestatem etiamnum patitur, nil aliud causæ est, quàm quod Turcæ à Græcis in auxilium acciti, imperium Orientis occupârunt, vicinâq; loca paulatim instar carcinomatis corripuerunt, usque dum ad hoc Imperij antemurale sunt progressi, quod infesta barbarorum signa, & in omnes orbis Christiani partes directa tela, ducentesimū, vel quod excurrat, annum, sui corporis objectu repellit, & cum bono Deo porrò repellit. Bonfin. decad. 3. lib. 2.

8. Atque isthæc aliorum nocumenta nobis documento sunt, non esse facile militi peregrino salutem Reipub. credendam.

9. Nam profectò auxiliarius & mercenarius iste miles, (quæ auctoris in præscripto loco verba sunt,) non fide, non affectu tenetur: sed quod de Vespasiani auxilijs externis ab autore pronunciat lib. 3. histor. cap. 7. *maior ex diverso mercede jus sâsq; exiit.* quippe cui propriè convenit id, quod à Luciano lib. 10. in universum de militibus est dictum:

Venalesq; manus, ibi fas, ubi maxima merces.

10. Accedit, quod, ut nullū à talibus invadendæ Reip. periculum sit, civibus tamen alijs perniciosi sunt, dum non modò, Ciceronis verbo (ex epist. 15. lib. 1. ad Attic.) veræ sunt *hirudines ararij*, verum etiam omnia, tanquam externa, aut urbes hostium, *ur. r. vastare, rapere solent*, quod de milite Othoniano habet autor lib. 2. histor. c. 12. & quod de Arsane Ciliciæ præfecto Curtius tradit lib. 3. c. 4. *populatores sunt terra quam à populationibus vindicare debebant.*

11. Quare domestici potius legendi, quàm aliunde arcessendi milites videntur.

Nec

Q. 276
12. Nec obstat Romanorum exemplum, apud quos ejusmodi auxiliiorum è varijs gentibus magna semper copia. quod & Notitia Imperij indicat, & Taciti hæc verba lib. 3. annal. c. 40. *Nil validum in exercitibus, nisi quod externum.* iterumq; lib. 4. histor. c. 17. *provinciarum sanguine provincias vinci.*

13. Nam præterquam quod isti non omninò externi, verum imperio Romano subjecti fuerunt, etiam hanc Romani cautionem observârunt (quam & nobis observandam putamus, si omninò exteri, viribus proprijs non sufficientibus, in commilitium asciscendi sunt) ut auxilia ista non essent nisi auxilia, ut, inquam, membrum facerent, non corpus: *vires & robur penes legiones esset.* Vegetius de re milit. lib. 3. c. 1.

14. *Magna stultitia est,* inquit Polybius lib. 2. *praesidium, præsertim barbarorum hominum, assumere, quod aut viribus, aut multitudine magis quàm sives polleat.*

15. Exemplum insigne extat apud Livium lib. 25. c. 33. de Romanorum exiguo exercitu à majoribus Celtiberorum auxilijs perfidè delecto, ubi hæc subjicit Livius: *Id quidem cavendum semper Romanis ducibus erit, exemplaq; hæc verè pro documento habenda, ne ita externis credant auxilijs, ut non plus sui roboris suarumq; propriè virium in castris habeant.*

16. Ita quod Bela Rex Ungariæ contra Othocarum Boëmiæ Regem infeliciter pugnavit, Bonfinius decadis 2. lib. 8. hanc potissimùm causam adducit, quia *plus auxiliorum quàm Ungarorum in prælio dimicabat, & viribus alienis raro victoria comparatur.*

17. Ceterum cum, asserente Pittaco, *summa victoris sit laus, raris viris è suo à prætoris potèstas, sine clade vincere,* hoc tamen fieri si nequeat, id saltem præstandum bono duci fuerit, ut nobilem illam Cæsaris vocem observet, *perce civibus,* utq; quantum fieri potest, *citra domesticum sanguinem* (agnoscimus auctoris verba) *bellans,* mercenarios præcipuè diicrimini exponat

18. Sic apud Tacitum 2. annal. c. 16. *auxiliares Galli Germaniq; positi in fronte, ut pugnarent contra Arminium.* libro item 14. annal. c. 23. *Corbulo Mardorum hostilem audaciam externo sanguine ultus est.* Et, quem modò laudavimus, Bonfinius rer. Ung. decad. 4. lib. 9. partam quandam ab Ungaris victoriam commemorat, *sed calamitosam, quia nullus alius quàm Ungarorum sanguis effusus.*

F

Cap. 9.

D. 152 v. 153

cap. 9. Credunt pleriq³, militaribus ingenijs subtilitatem deesse, quia castrensis jurisdictio securior, ac plura manu agens, calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali prudentiâ, quamvis inter togatos, facile justeq³ agebat.

QVÆSTIO XI.

Præclari militiæ duces ad pacatam quoque Rempub. administrandam an sint idonei?

1. Uti callidos solertesq³, juris atq³ eloquentiæ consultos, urbi ac foro præfides habendos, prætoresq³ ad reddenda jura creandos: ita vicissim, viros natos militia, factis magnos, ad verborum linguæq³ certamina rudes, esse ad forum & togam minus aptos, apud Livium lib. 10. c. 22. L. Volumnius Cof. & cum eo multi statuunt.

2. Veruntamen ut eorum rationes, qui motum negabant, non rationibus alijs oppugnandas, sed solâ eludendas experientiâ Diogenes Cynicus duxit, dum & ipse surgens inambulavit, & si motus non sit, quid illi nautarum quotidiani clamores, ad Rhodum, ad Cnidum, ad C, sibi velint, interrogavit: ita sententiam illam non tam rationibus contrarijs evertere, quàm exemplis excellentium ducum, non minus facile justeq³ inter togatos quàm sagatos versatorum, evertere sat fuerit.

3. Et ut è multis adducam pauca, Homerus, non Poëtarum ille solùm eximius, sed & sapientum, Agamemnonem suum lib. 3. Iliad. ornat hoc elogio, quodd fuerit

Ἀμφοτέρων, βασιλεὺς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' ἀρχμητής:

Vtrumq³, & rector bonus, & bonus induperator.

Quem versum in delicijs habuisse, & si quando in convivijs Homericorum versum institueretur comparatio, cunctis alijs prætulisse Magnû illum Alexandum, testatur Plutarch. in orat. 1. de fort. Alex.

4. Sic Aristidem, Periclem, Themistoclem, Alcibiadem, Phocionem, Leosthenem, Demetrium Phalereum, & alios innumerabiles ex omnibus Græciæ civitatibus bellicam & urbanam disciplinam coluisse, & in utr³q³ excelluisse, traditidem Plutarchus in Phocione.

5. Hac Græci. Sed & apud Romanos, eundem boni senatoris & imperatoris boni laude cumulari, non fuit infrequens, ut de Catone majore

TERTIA

jore fertur, qui duplici isti tertiam doctrinæ laudem, de agriculturâ libris accuratè scriptis, adjunxit. Sic Cæsar, judicio Ciceronis, Orator fuit eloquentissimus; sed artis etiam imperatoriæ peritissimus.

6. Ejus æmulus Pompejus quantum consilio, quantum dicendi gravitate & copiâ, quantum senatorijs artibus alijs præstiterit, notum est. At is ipse, Ciceronis in orat. Manil. præconio, tantus imperator fuit, ut sapiens cum hoste conflixerit, quàm quisquam cum inimico concertavit: plura bella gesserit, quàm ceteri legerunt: plures provincias confecerit, quàm alij consupiverunt.

7. Adderem his exemplum Tiberij, tanti in bello ducis, quanti in pace principis: nisi Vellejus Paterculus, qui cap. 113. hanc ei laudem tribuit, jam dudum reus factus esset fædissimæ adulationis, & neglectæ, quæ historiæ pes & caput est, veritatis.

8. Ex nostris autem hominibus unus instar omnium esto Ludovicus I. Hungariæ Poloniæq³ Rex, qui, teste & laudatore Martino Cromero de reb. Polon. in finel. lib. 13. moribus ita temperatus fuit, ut foris bella acriter & excelsa animo gereret, domi placabilitate & justitiâ pacem coleret: utrobique prudentiâ & animi moderatione singulari esset.

9. Quid verò tandem illi dicunt, qui pacatâ Reip. administratione, sine discrimine, bonos duces, & ob id ipsum quodd boni duces, arcent? Ingenijs militaribus subtilitatem deesse. Eccur? quia castrensis jurisdictio securior, ac plura manu agens, calliditatem fori non exerceat.

10. Atqui videntur hi primùm in eo longiùs progredi, dum ob negatam FORI calliditatem, omnem omninò subtilitatem ingeniiq³ solertiam negatam putant.

11. Nam & strategemata contrarium loquuntur: & plura consilij, quàm telis ac manibus in bello geri, cum experientiâ Tacitus confirmat lib. 13. annal. cap. 6. & Imp. Iustinianus (qui quantus ipse quoque tam bello quàm pace Princeps fuerit, cum historijs præfatio ejus ad cupidam legum juventutem Institutionibus præmissâ clamat) longè honorificentius de militaribus ingenijs sentit.

12. Sic enim in l. 17. C. de Judicijs rescriptit. Certi juris est, quod concessa sit etiam militariibus hominibus judicandi facultas. Quid enim obstacul. est, homines, qui alicujus rei peritiam habent, de eâ re judicare? cum sciamus, & militares magistratus, & omnes tales homines, per usum quotidianum jam esse approbatos, ut & audiant litos, eâsq³ dirimant, & pro sui & legis scientiâ, hujusmodi altercationibus sinem imponant.

13. Cautè, opinor, dixit, de hujusmodi altercationibus: & de eâ re judicare

ejus peritiam habent. Quod cum illo Aristotelis consentire videtur ex lib. 1. Ethic. c. 3. *εργασος κρινει κακως α γινωσκουει, κ τωτων εστιν αγαθος κριτης, κ ε εργασον α ε ε ο πεπαιδευμεν ο, α π α σ δ ε ο α ε ε π α ν πεπαιδευμεν ο*: de ijs, qua habet perspecta & cognita, bene quisq; judicat. De singulis ergo rebus recte judicabit is, qui singulis in rebus est eruditus: absolutè verò & universè de omnibus, homo in omni scientia genere versatus.

14. Unde etiam quaestiois nostrae definitio dependere videtur: posse videlicet militiae quoq; duces ad pacatam Rempub. idoneos esse, si non belli tantum, sed & pacis studia coluerint, & non militarem tantum, sed & civilem prudentiam, sive ab ipsa natura, ut Agricola, sive à doctrinâ sint consecuti: nec ex *αδύνατων* habendum esse numero, praclarum ducem in Repub. quoque praclare versari.

15. Quamvis interim haud inviti largiamur, non ita facile, quae rerum humanarum conditio est, in utroque vitae genere, & togato, & sagato, simul excellere quem posse.

16. Nam ut idem Imp. loquitur, *omnium habere peritiam, & penitus in nullo peccare, divinitatis potius quam mortalitatis est.*

17. Ceterum si per calliditatem illam fori non intelligatur ipsa Juris prudentia vera & germana, quae ad salutem humani nata generis, in tribuendo cuique suum occupatur, sed adulterina illa spuriaq; , quam autor noster lib. II. annal. c. 6. *FORITABEM*, alij rabulariam artem togatorum, Apuleij verbo, vulturum, & caninam facundiam vocant, ab optimis quibusque J. C. *tis* damnatam, in singulis literis atque interpunctionibus verborum (ut pro Muræna Cicero loquitur) occupatam, jura quaerentem quibus juri ad versari queat, tum tantum abest, ut milites aut duces propter eam ignoratam à muneru civilium administratione sint arcendi, ut vel propter eandem causam idonei maximè judicandi.

18. *Sine ca: fudicis* (inquit Columella lib. I.) *sat is felices olim fuere, futur aq; sunt urbes.*

19. Id quod exemplo patrio, ipsis Lud. Vivis ascripto verbis quin illustrem, facere non possum. Sic autem ille, de causis corruptar. art. lib. 7. in fine: *In Pannonia vivebant olim sine juris interpretibus, non tamen sine jure. Nam simpliciter & bona fide, ex antiquis moribus & paucis quibusdam legibus, Pannonijs illis, non Romanis, res judicabant; imò dissensiones suorum civium facile componebant: & quemadmodum de Servio Sulpitio dicit Cicero, tollere controversias malabant, quam constituere. In comitatu Bearricis, Ferdinandi Regis Neapolitani filia, quae illinc fuit missa nuptum Mathiæ Corvino Regi, venerunt Iureconsulti aliquot, qui barbarum (ut ipsi dicebant) morem, magno vultu & superci-*

superciliorum fastidio aspernati, auctoritate sua facile perfecerunt, ut homines rudes ac simplices illorum se sapientia concederent. Coeperunt illi formulas praescribere, quibus esset petendum, quibus respondendum atq; excipiendum: dies legitimos notare: judici quoq; aliquid assignare quod diceret, ne mut a esset persona. Brevi tempore, ubi nulla prius erant lites, omnia vidisses fervere litibus, controversijs, petitionibus, repetitionibus, exceptionibus, comperendinationibus, procrastinationibus. Erat prorsus fabula, nisi quod damnosissima, caetera festiva cumprimis, & ad movendum risum apta, hominibus utiq; otiosis, & quibus nihil esset controversiae. Quod malum tantum, & tam subitum, quodq; late invasisset plurimos, quum animadverissent homines prudentiores, ad Regem res est delata, qui re percognita, Iureconsultos illos continuo regni finibus jusit excedere, & omnia in pristinum morem revocari. Sedata est statim tempestas illa, tamquam si veni possuissent. Hac ille.

20. Et melius tamen adhuc actum cum illis Hungariae caesarum patronis ejectis, quam cum Romanis est. Nam Quintilio Varo à Germanis caeso, victores cum alijs crudeliter insultabant, tum praecipue caesidicis, alijs oculos eruebant, alijs manus amputabant: unius os sutum, recisa prius lingua, quam in manuteneus Germanus, tandem, inquit, vipera, sibilare desiste, ut scribit Florus lib. 4. cap. ult.

Cap. 8. Agricola eruditus utilia honestis miscere.

QUAESTIO XII.

Fides hosti data num servanda?

1. Acuti illius ab Hetruria doctoris perniciosum dogma, *Principem quidvis & simulare, & dissimulare, adeoq; etiam juratam fidem fallere debere, quoties ipsi utile videbitur*, non heri nuperve natum, sed multorum jam olim animis insitum fuit.

2. Talem enim pseudopoliticu Plutarchus in Laconicis describit Lylandrum Spartanorum Regem, hominem versutum, & pleraq; fraudibus miscentem, qui *jus in sola ponens utilitate, veritatem nihil meliorem esse mendacio ajebat, sed utriusq; dignitatem & pretium usu definiri: & ob violatum quoddam jusjurandum repraesentatus, pueros talis, viros sacramentis decipi debere respondit.*

3. Qualis etiam Euphemi illius in Thucyd. lib. 6. sermo est, minime *ευφηνος*. *Viro aut urbi principi nihil injustum, quod fructuosum.*

D 852 v p 23
4. Veruntamen longè alia sacræ Principem literæ docent Pro-
verb. 17. vers. 7. *Non decet Principem labium mentiens. Quod eleganter à*
Gunthero in Ligurino lib. 3. vers. 513. hoc carmine redditum est:

*Non decet in labijs versari lubrica Regis,
Non decet ore sacromendacia cudere Regem:
Sancta & plena suo sunt regia pondere verba:
Dicta semel nullum patiuntur jure recursum.*

5. Talis nimirum princeps esto, qualis Jupiter Homericus, cujus
sunt ista lib. 1. Iliad. vers. 528.

*Nil fallax nostro aut revocabile prodit ab ore:
Nec linquo infectum, quicquid caput annuet istud.*

6. Nec ineptè Baldus huc accommodavit illud Psalmsi 61. vers. 12.
Semel locutus est DEVS.

7. Quò pertinet etiam illa vox heroica Philippi Landgravij Has-
sæ, citante Warem. ab Erenberg. de reg. subsid. c. 5. *Man soll einen Für-*
sten erkennen bey haltung beschehener zusage / reiner Strassen / vnd guter
Müung.

8. Et altera illa, quam Imp. Carolo V. Zenocarus in ejus vitâ, &
Francisco I. Galliarum Regi Bodinus lib. 5. de Repub. c. 6. tribuit: *Etiamsi*
Fides toto terrarum orbe exsularet: tamen Imperatori (Regi) tenendam esse, qui
ea sola, & nullo metu cogi astringiq; possint.

9. Quibus addo tertiã, Imp. Sigismundi ex Æn. Sylvio in apophth.
Imper. *Potius rerum etiam maximarum, quam Fidei & fama jacturam Prin-*
cipi subeundam. Siquidem, ut ait Livius lib. 3. c. 71. fama ac fidei damna
majora sunt, quam quæ estimari possint.

10. Damnum unum, ipsa turpitudine est: quæ si in deformitate corporis
habet aliquid offensionis, quant à illa depravatio & feditas animi turpificari debet
videri? Cicerolib. 3. Offic.

11. Alterum, quòd abrogat à fide, omnis humana societas tollitur.
Livius lib. 6. c. 41. vel. ut Aristoteles loquitur lib. 1. Rhetor. ad Theo-
doct. c. 15. *infirmatis violatisq; pietis, tollitur inter homines commerciorum usus.*
Sublatà namq; fide, Justitia, quæ fidei tanquam firmo fundamento inni-
titur, esse nulla potest: raptus, cædes, bella erunt: neq; hæc ullo fædere
terminanda, cum nihil sit quod astringat.

12. Tertium quòd perjuris præter homines ipse DEUS infectus est,
calamitatibus ipsos velut à tergo sequentibus.

*Et quanquam DEVS haud poenas in tempore sumit,
At post sumet: & hi, magno, mihi crede, rependent*

Ipsi,

TERCIA.

Ipsi, atq; uxores, & dulcia pignora, nati.

ut Homerus lib. 4. Iliad. de fæderum violatoribus inquit: cum illos con-
tra, qui venerabile hoc Fidei numen colunt, cœlesti favore prosequente
crescere & florere cernamus.

13. Benè Q. Marcius apud Livium lib. 44. cap. 1. *favent pietati Fi-*
deiq; dij, per quæ populus Romanus ad tantum fastigij venit.

14. Atque hæc aded vera sunt, ut ne quidem hosti datam fidem
frangendam, & sacræ literæ doceant, Josua 9. 2. Reg. 19. & communis
gentium consensus præcipiat, & pactorum cum hoste fæderum religio-
nem nunquam impunè violatam experimenta perpetua demonstrent.

15. Ex quibus unum, idque patrium ad ferre sufficiat, nobilem
illam *Varnensem* Christianorum *cladem*, quam præter alios fuscè diserteq;
scriptor Hungaricarum rerum A. Bonfinius exponit decadis 3. libro 6.

ILLVSTRI AC GENEROSO DO-
MINO, DOMINO FRANCISCO LISTIO, LIBERO
BARONI in Kettsee, Prellenkirchen, Kabold, ac Domino
in Somlio, &c. Amico singulari, in Politicis
disputanti.

Magnus, de claro qui ducit stemmate nomen:
Maior, quem virtus propria Nobilitat:
Maximus, illa duo qui jungit: & inclitus ortu
Existens, etiam per sua gesta nitet.
Talem te, LISTI, dico: conamina testes
Hæc tua sunt, quibus vela secunda precor.

Gratulabundus apponebat

Stephanus Ursinus Comes
à Blagay, &c.

Quamvis

II.

Quamvis non adsit dexter mihi doctus Apollo,
 Cùm necto metricis verba soluta modis:
 Accipe pauca tamen, quae condere carmina iussit
 Firmus sincera nodus Amicitia.
 Sed quem te, LISTI, dicam & quem pectore fingam?
 An gemma te non assimilare licet?
 Hac etenim veluti rutilo cùm obducitur auro,
 Emitter radiis luce corusca suos:
 Et tantò pretiosior est, quò pulchrior arte
 Emicat: artificis quòq; labore nitet.
 Sic maior fama his, Generoso sanguine nati
 Qui genus exornant artibus ingenuis.
 Hoc tu dum facis, ac animum decorare laboras
 Musis; es patria splendida gemma tua.

Amicitia contestanda causa
 deproperabat

Jan-Georg. Czigan L. B.
 de Slupska &c.

III.

Sic est: ingenio major vel stirpis honore
 Clarior ut quisquam: sic magis alta petit.
 Te facio testem, FRANCISCE, exordia dudum
 Qui Marte Illustris maxima stirpis habes.
 Nec tamen hisce modum statuis: sed stemmata gentis
 Arte ac ingenio Tu amplificare paras.
 Ergò quo pergis, LISTI, pede, pergere perge:
 Inde BARO duplici nomine LIBER eris.

Amicitia ergò L. M. Q. faciebat

Joannes Ludovicus Wolzogen, in
 Neuhaus, L. B. in Arnstain, Fahrn-
 felt & Guettenprunn.